ENSV Riiklik Avaliku Raamatukogu
Rahvakasvatus Presse Abt. Tõnismägi 17 (3 eks.)

PÄEVA TEATAJA

NR. 85. NELJAPÄEVAL. 20. JUULIL 1944. A. — 4. AASTAKAIK. ÜKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind: kodumaale Rmk. 0.60 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmine 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad: O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide Trükikoja trükk. • Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäeval kl. 8—13. Peatoimetaja Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaleht

Idas areneb suur tõrjelahing kogu rindel Galiitsia ja Peipsi järve vahel

Normandias alustas vaenlane suurrünnakut ka Orneist ida pool. — Itaalias jatkub vaenlase surve

Führeri peakorteris, 19. juulil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Normandias alustas vaenlane mitmetunnilise turmtule ja ägedate õhurünnakute järele ka ida pool Orne'i suurrünnakut. Alles raskeimate võitluste järele ja kõrgete kaotustega suutis vaenlane sisse tungida meie positsioonidesse, kus ta 40 tanki hävitamise järele peatati meie vasturünnakuga. Edela pool Caeni nurjusid kõik vaenlase rünnakud.

Ka St. Lo ruumis võideldi eile vihaselt. Seejärel kui kogu päeva jooksul tõrjuti kõik rünnakud St. Lo-le, tungis vaenlane õhtu eel tankidega linna sisse, kus arenesid ägedad tänavvõitlused. Õhuvõitlustes kaotas vaenlane 22 lennukit, kuna veel 2 lennukit hävitati maapinnal.

Ühe julgestusüksuse puhul Prantsuse ruumis hävitati võitluses 70 terroristi.

„V. 1" raske tuli püsib edasi Londoni ja selle välispiirkondade kohal.

Itaalias jatkas vaenlane oma suurrünnakut Liguuria mere rannikult kuni Arezzo ruumini, samuti ka Aadria rannikulõigus. Kuna ta lõuna ja edela pool Livornot tagasi tõrjuti, tõmbusid meie väed sealt ida pool Arno põhjakaldale tagasi. Mõlemal pool Poggibonsi ruumi jäid vaenlase tugevad rünnakud samuti tulemusteta nagu ääre pool Arezzot.

Edela pool Anconat ründas vaenlane kitsal rindel tugevate soomusjõududega ja saavutas kõrgete veriste kaotuste juures sügavama sissemurru. Rasked võitlused, mille vältel hävitati 18 vaenlase tanki, ägenesid õhtutundidel veelgi. Täiesti purustatud Ancona sadam jäeti seejärel maha, rinnet tagasi tõmmates Eseno-lõiku, vahetult põhja pool Anconat.

Idas jatkub suur tõrjelahing kogu rindel Galiitsia ja Peipsi järve vahel. Lõunaosas tugevnes vaenlase rünnakute hoog eriti ida pool Bugi ülemjooksu. Siin mõlavad rasked võitlused Lwowi suunas ründava vaenlasega. 14. juulist saadik hävitati selles lõigus 431 nõukogude tanki.

Lääne pool Kovelit alustasid nõukogud uuesti rünnakut. Ka siin on käimas ägeded võitlused. Neemeni läänekaldal purustasid meie väed Grodno ja Olita ruumis üle jõe tulnud vaenlase jõud. Loode pool Vilnot tõrjuti kõik vaenlase rünnakud tagasi.

Järvede piirkonnas lõuna pool Düünat pidasid meie väed bolshevikkude jätkuvatele rünnakutele vankumatult vastu.

Põhja pool Düünat kuni Peipsi järveni tõrjuti kõik tugevate nõukogude jõudude rünnakud tagasi, hävitades arvukaid vaenlase tanke. Vaid üksikutes sissemurrukohtades kestvad veel võitlused.

Lahingulennukiteüksused hävitasid taas hulga nõukogude tanke, kahureid ja mitusada sõidukit õhutõrjekahurite läbi hävitati 57 vaenlase tanki.

Üks tugev põhja-ameerika pommitajateüksus ründas Läänemere ruumi. Eriti Kiilis tekkis kahjustusi elamukvartaalides ja inimkaotusi.

Üks teine pommitajateüksus ründas asulaid Lõuna-Sak-amaal.

Öösel toimus nõrgemaid rünnakuid Köln ruumis, Ruhri piirkonnas ja Berliinile.

Kõigi nende rünnakute puhul tulistati õhuvõitlustes ja lennuvõe õhutõrjekahurite poolt alla 89 vaenlase lennukit, nende hulgas 69 neljamootorilist pommilennukit.

3. jahilennukiteeskaadri 4. rünnakrühm tulistas hauptmann Moritzi juhtimisel ükskinda alla 49 neljamootorilist pommitajat.

Enamlaste läbimurrukatsed varisesid kokku

Suurema ulatusega tõrjelahing Normandias. Ühe-mehe-torpeedo — uus Saksa merejõudude võitlusvahend

Führeri peakorteris, 18. juulil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Normandias võttis tõrjelahing ruumis edela pool Caëni ja kirde pool St. Lod ulte jõudude juuretoomisega mõlemal poolel suurima ulatuse. Edela pool Caëni pandi seisma kõik vastase suurrünnakud. Seal, kus vaenlasel õnnestus ajutiselt tungida meie positsioonidesse, paisati ta otsekohe järgnevate vastulöökidega tagasi.

Eriti ägedad olid tugevaima suurtükitule poolt toetatud vaenlase läbimurrurünnakud ruumis kirde pool St. Lod. Seal õnnestus vaenlasel alles pärast raskeimaid kaotusi meie liine linna põhjaservale tagasi suruda.

Lahingulendurid toetasid maaväe tõrjevõitlusi sillapeas.

Öösel rünnati hea eduga vaenlase väekoondusi ja suurtükiväe positsioone.

Prantsuse ruumis hävitati jälle võitluses 167 terroristi ja bandiiti.

Sõjateateis korduvalt nimetatud vaenlase laevade uputamine sõjalaevastiku uuelaadse võitlusvahendiga põhjeneb torpeedode tarvitamisel, mida üks mees võib lasta vaenlase pihta. Selle juures on eriti silma paistnud madrus-ülemkapral Walter Gerhold.

Tasumistuli lasub endiselt Londonil.

Ka Itaalias muutusid tõrjevõitlused senistes tulipunktides järjest ägedamaks. Eriti kagu pool Livornot, põhja ja loode pool Volterrat, ruumis mõlemal pool Arezzot ja lõuna pool Anconat sooritas vaenlane hulk rünnakuid, suutes saavutada ainult vähest pinnavõitu.

Idarinde lõunaosas ründasid enamlased endiselt ida pool Bugi ülemjooksu tugevate jõududega. Vastulöökidega purustasid meie diviisid kõik vaenlase läbimurrukatsed.

Keskl0igus paiskasid meie väed mitmes kohas Neemeni läänekaldale tunginud enamlased üle jõe tagasi. Lääne pool Vilnot, järvedeplirkonnas lõuna pool Daugavpilsi, põhja pool Düünat, Opotška sissemurruruumis ja lõuna pool Ostrovit püüdsid enamlased ka ellle meie rindest läbi murda. Kõik nende rünnakud varisesid aga veriselt kokku. Seejuures hävitati ainuüksi lõigus põhja pool Düünat 62 vaenlase tanki.

Lahingulendurid hävitasid 37 vaenlase tanki ja üle 300 sõiduki.

Kerged suurtükipaadid vigastasid Peipsi järvel kolme Nõukogude kahurpaati.

Võitlustes idarindel paistsid oma erilise visaduse ja vaprusega korduvalt silma lõunaas Franki-Sudeedi 88. jalaväediviis kindralmajor krahv von Rittbergi juhtimisel ja põhjas Reini-Westfaali 329. jalaväediviis kindralleitnant Mayeri juhtimisel.

Öösel tulistati ühe vaenlase õhurünnaku puhul Kirkenäsile õhuvõitlustes alla 37 Nõukogude lennukit ja hävitati seega üks kolmandik ründavaist lennukeist.

Mõõdunud ööl heitsid Briti lennukid pomme Berliinile.

„Sõjalaevastiku võitlusvahendid"

Andmed ühe-mehe-torpeedost uue võitlusvahendina

Berliin, 18. 7. Viimasel ajal on sõjateatels avaldatud korduvalt ednkaid ettevõtteid invasioonilaevastiku vastu Kanalis „sõjalaevastiku võitlusvahendi" abil. Kokku 14 laeva uputamine Kanalis, kus laevad liiguvad liitlaste sõjalaevade kaitse all, tekitas elavat peamurdmist selle üle, mis võiks küll peituda üldise nimetuse „võitlusvahend" taga. Täna kergitati loor sellelt saladuselt. Üks Saksa sõjalaevastiku esindaja ja üks kapral, kes tänase sõjateate järgi uue relva eduka kasutamise eest said Rüütliristi, andsid Berliinis viibivalle välisajakirjanikele üksikasju selle uue relva üle ja jutustasid oma isiklikke võitluskogemusi.

Tegemist on uue relvaga — „ühe-mehe-torpeedoga". Kaks torpeedot on ühendatud. Ülemine, mida nimetatakse kandetorpeedoks, omab lõhkepea asemel ühe tõrre, mis on 1,50 m pikk ja 75 sm lai ja mis on kaetud plexiklaasiga. Selles ruumis lamab kõhuli juht, kes hermeetiliselt suletud klaaskupli all hingab maski abil, mis talle kabest seljale kinnitatud hapniku padrunist õhku annab. Juht juhib jalgadega, kuna tal orienteerumiseks on ainult kuu, põhjanael, kuukompass. Juht on tunkriülikonnas.

Kandetorpeedo all asub võitlustorpeedo, tegelik lõhkekeha, mis üsna eesmärgi lähedal lastakse minema ühe mehhanismi abil.

Mõlemad torpeedod jookseval elektrijõul, et mitte veepinnale jätta mulliderada. Mõlemal torpeedol on piiratud kiirus ja piiratud tegutsemisraadius, nii et neid saab kasutada ainult seisvate eesmärkide vastu, nagu näit. laevakoonduste vastu invasiooniranniku ees.

„Ühe-mehe-torpeedo" libiseb pooleldi vee all oma eesmärgi poole ja seda on laevapardal öösel peagu võimatu näha.

Torpeedojuhil on perspektiivnähtavus ainult 20 sm. Lisaks löövad lained kogu aeg üle klaaskupli, nii et ta nähtavus on äärmiselt väike. Kui teda nähakse, siis on juhi saatus otsustatud. Pääsmist tal enam pole. Sellele juhtis sõjalaevastiku esindaja välisajakirjanike tähelepanu. Kõik „ühe-mehe-torpeedod" opereerivad vabatahtlikkuse põhimõttel, lisas ta.

Et Saksamaal viiendal sõjaaastal veel selliseid mehi leidub, see tunnistab Saksa vägede kõrget võitlusmoraali, rõhutas sõjalaevastiku esindaja. Juhil oleks lihtne tagasi pöörduda ja ütelda, et ta oma eesmärki ei leidnud. Kuna juht on üksinda torpeedos, mis omab piiratud tegutsemisraadiuse, siis ei saa keegi talle etto heita, et ta pole oma kohust täitnud. Saavutatud tulemused aga ja tagasitulemata jäänud võitlejad tõendavad, et kõik mehed tunnevad ainult üht eesmärki: vaenlasele kallale!

Uusi üllatusi

V. 1 ei jää ainsaks

Berliinist. Juba mitmes OKW teates märgitud „Saksa sõjalaevastiku võitlusvahendid" kuuluvad, nagu teatab „Das Reich", nende parimini varjatud shifri-tervituste hulka, millega saksa relvastustöösturites töötavad mehed ja naised tervitavad rindevõitlejaid.

Nädalaleht kirjutab edasi: „Kodumaal aga valmib veelgi uusi asju, mis annavad vaenlasele põhjust oma rünnakuid pidevalt laiendada, kuna ta võtab neid asju tõsiselt ja otsib neid igast kolkast ning kohast. Ta loodab neid veel viimasel silmapilgul tabada või vähemalt hävitada nende transportvahendeid"ja kütteainet, millega nad käima pannakse. Seejuures kobab vaenlane pimeduses, sest ta ei aima, millistest kaugustest, milliste käivitamisvahenditega ja üle milliste vahemaade need asjad teda tabavad. Kes ütleb vaenlasele, et need vahendid ei või omada strateegilist ja taktilist täpsust? Kes garanteerib talle välilahinguid praegusel kujul? Kas ei ületata mitte kogu senist sõjapidamisviisi?"

Seevastu nendib „Das Raich", et vaatamata reklaamile „salarelvadest" ei toonud anglo-ameerika sissetungijad invasioonirindele kaasa mingeid relvatehnilisi uuendusi. „Nad kõnelesid küll salajastest relvadest, et karastada endi avalikkust meie ennustuste vastu, kuid nad ise jäid oma vägedele selle lubaduse suhtes võlgu. Ainsana kiidavad nad oma uut hiigla-purilennukit, kuid me oleme liiaks hästi orienteeritud inglise ja ameerika purilennuasjanduse seisukorra üle, kui et lasta end mõjutada selle õhuüliomnibuse läbi. Nende rindeväed pidid leppima meile tuntud tankide ja tankitõrjekahuritega. Esimeste kohtumiste järele selgus, et Speeri „Tilgrid" ja „Pantrid" on ülekaalukamad. Kahurväe alal omab vastane enam massi, kuid ei näita mingit kõrgemat ballistikat."

Kogu Soome rinne stabiliseerunud

Helsingi, 17. 7. (DNB). „Helsingin Sanamat" kirjutavad oma juhtkirjas praegusest sõjalisest olukorrast järgmist.

Viiburi loovutamisega, nelja nädala eest peatati Nõukogude rünnak Soome vastu kogu Karjala rindel ja vaenlane suutis saavutada vaid väiksemaid piiratud tulemusi võrratu suurte ohvritega. Otsustav Soome kaitsejõule on tõsiasi, nii seletavad „Helsingin Sanomat" lõpetades, et esimese võitlusfaasi ajutisest halvatusest ollakse nüüd täiesti üle saadud ja Soome rinne on jälle kogu ulatuses stabiliseeritud.

Jaapanlased võitlesid Saipanil viimse meheni

Tokio, 18. 7. (DNB) Keiserlik peakorter teatab lõppvõitluste üle Saipani saarel:

Saipani saarel asunsid meie sõjajõud 7. juulil võimsale rünnakule vaenlase vastu, kellele nad tekitasid raskeid kaotusi. Kõik Jaapani meeskonnad leidsid kuni 16. juulini kangelassurma, teiste hulgas maavägede juhataja kindralleitnant Yoghitsugu Saito, mereväeüksuste juhataja kontradmiral Takahisa Tanjimura ja selle lõigu ülemjuhataja viitseadmiral Chuichi Naguma.

Saipani saare jaapanlastest elanikkond seisis kuni võitluse lõpuni koos vägedega võitluses. Võib oletada, et ta jagas sama saatust meie ohvitseride ja sõduritega.

Sellele lisaks teatatakse veel Tokiost, et Jaapani sõjajõudude ülemjuhataja Saipanil pidas enne lahingu algust piduliku tseremoonia, kust ta siis kolmekordse bansaihüüdega paljastatud mõõgaga tormas vaenlase peale. Umbes 3000 haavatut läks vabasurma. Kõik teised sõdurid tormasid vihaselt vaenlase positsioonidele ja võitlesid viimse hetkeni, tekitades ameeriklastele tohutuid kaotusi.

Inglise kindlustusseltsid suurendavad kindlustuspreemiaid

Stokholmist. Teated Londonist lubavad järeldada, et inglise kindlustusseltsid on silmas pidades V. I tegevuse läbi tunduvalt kasvanud riisikot, märksa tõstnud kindlustuspreemiaid esemete kindlustamise alal.

Inglased paljastavad iseendid

London tervitab bolshevike uusi massmõrvi, küüditamisi ja jäljetuid haudu

Mõne päeva eest teatasime, et Briti ringhääling oma teadeteteenistuses tänistab alates Nõukogude vägede sissetungist Vilnosse Leedut Nõukogude vabariigina. Siidusime selle tõsiasjaga ka neutraalselt poolt levitatud vaadet, mille kohaselt Inglismaa on Balti riikide tuleviku jätnud ilmselt Nõukogude Liidu hooleks, nagu nähtub ka Churchilli seletusest alamkojas käesoleva aasta veebruaris. Lootused, mida anglo-ameeriklaste pimedad pooldajad Balti ruumis siiski inglise abile rajasid, on nüüd lõplikult tühistunud, kui lugeda alljärgnevaid väljavõtteid Briti lehtedest. Häbitul viisil tervitatakse seal eelseisvat Baltikumi „vabastamist" Nõukogude poolt ja väljendatakse inglaste põlglikku suhtumist Balti rahvastesse.

Inglise ajaleht „Daily Mail" avaldas nimelt 5. juulil juhtkirja, milles ta käsitleb Nõukogude praegust suurrünnakut. Ajaleht kirjutab muuseas järgmist:

„Nõukogude Liit teeb tõsiseid pingutusi, et vabastada kolme Läänemere Nõukogude vabariiki. Meie võime omalt poolt suurele liitlasele soovida ainult parimat edu, sest sellega lõpeks kord ometi tüütu lobisemine Baltimaade üle ja Nõukogude Liit saaks oma nii suure eduga alustatud ülesehitustööd Nõukogude Leedus, Nõukogude Lätis ja Nõukogude Eestis jatkata, kuigi sõja märgi all. Ühtlasi võib oodata, et Moskvas viibivad Leedu, Läti ja Eesti patrioodid pöörduvad tagasi Baltimaadele"

Inglise valitsuse poolametlik häälekandja „Times" kirjutab 13. juulil praeguse olukorra kohta muuseas sõna-sõnalt:

„Teadmine, et punaarmee on Leedusse sisse marssinud, mõjub julgustavalt. Kui tal peaks õnnestuma kogu Baltimaid vabastada Saksa jõukude terrorist, siis võiks Moskva õigusega uhke olla oma edule, sest sellega poleks mitte ainult kolm Balti Nõukogude vabariiki tagasi toodud, vaid Läänemere ääres jalule seatud ka loomulik sõjaline ja poliitiline tasakaal, mis 1918. a. alates oli muutunud ebaloomulikuks."

Nende kirjutiste kohta on omalt poolt lisandada üsna vähe, kuna nad räägivad juba niigi selget keelt. Mitte ainult eestlaste, lätlaste ja leedulaste täielikku hävitamist NKVD kuklalaskude all soovivad inglased, vaid ka — samad inglased, keda propageeriti ikka kui väikerahvaste kaitsjaid, irvitavad nüüd kõige tooremalt koguni kolme Balti rahva vahepealse iseseisvuse üle, lugedes seda mõnitavalt ebaloomulikuks.

Kui käesolev sõda on toonud juba mõndagi selgust rahvastevahelisse suhtlemisse, siis need kirjutised jätkavad seda selgust otse uskumatu tõelisusega. Tülgastus ja viha, mis neist voolab igasse eestlasse, lätlasse ja leedulasse, kes läbilõikes kindlasti kultuursemad inglastest (meenutatagu ainult kirjaoskamatust, mis ikka veel esineb Inglismaal!), on vahekordi selgitav ja lõplik. Käesolev sõda lõpeb noore Euroopa võiduga, seda me teame, ja noorde Euroopasse kuuluvad ka Balti rahvad. Selle noore Euroopa nimel ja oma elu eest näitavad Balti rahvad oma kodumaa kaitsel ka, et inglaste arvestused „vabastamisest" on tehtud enneaegselt. Balti rahvad võitlevad, elavad ja võidavad, sest nad on leidnud omale õige sõbra.

Reservid vajavad lisa

Invasioonivõimud teostavad Cherbourgi poolsaarel sundmobilisatsiooni

Berliin, 17.7. (DNB) Üks briti vang, kes Maltot' juures sakslaste kätte langes, ütles, et rünnakul Maltot'le said surma või haavata umbes pooled kõigist ründajaist. Tema kompanlis tulnud 115-st mehest tagasi vaid 12. „Saksa tõrjetuli oli tappev ja lähivõitluses on sakslased meist tugevasti üle. Olen rõõmus, et pääsesin sellest põrgust eluga", ütles ta lõpetades. Vangide hulgas oli ka briti mundris prantslane, kes veel mõne nädala eest töötas ühes Saksa toitluspunktis. Ülekuulamisel seletas mees, et ta oli inglaste poolt kohe mobiliseeritud, kuid oli enda esimesel võimalusel vangi annud.

Ka ameeriklased on oma väga suurte kaotuste tõttu sunnitud võtma tarvitusele hädaabinõusid. Nii langes St. Lo ruumis meie kätte vange, kes vastupidiselt vaenlase senisele tavale olid toodud otse Ameerikast. Üks vangidest oli täpselt 14 päeva eest väljunud laevaga New Yorgist, oli viibinud ühe päeva Inglismaal, saabunud öösel rindele ja langenud juba järgmisel hommikul vangi.

Tõsiasi, et need varuväed vahenditult Ühendriigest tulevad ja väljaõppeta Lõuna-Inglismaa laagreis kohe rindele saadetakse, lubab teha järeldusi ÜSA vägede kaotuste suuruse kohta. Sundmobilisatsioonid Cherbourgi poolsaarel rõhutavad ameeriklaste raskusi. Cherbourgi linna piirkonnas mobiliseeriside nad kõik 19—35 aasta vanused mehed. Mobilisatsioon toimus vangide ütluste järgi tugeva surve all ja toidusineist ilmajätmise ähvardusel.

Soome löögiüksuse edukas rünnak Karjalas

E namlaste kohalikud rünnakud tõrjuti

Helsingi, 18. 7. (DNB) Soome sõjateade kõlab järgmiselt:

Karjala maakitsuse lääneosas tõrjusid meie väed kaks kohalikku vaenlase rünnakut. Ida pool Ihantala järve tungis üks löögirühm suurtükiväe ja õhujõudude toetusel vaenlase positsioonidesse. Hävitati umbes 400 meest ja võeti vange, kellega löögirühm pöördus tagasi oma lähtepositsioonile. Vuosalmi juures ründas vaenlane meie positsioone. Rünnakud löödi ägedais võitlusis tagasi.

Kirde pool Laadoga järve vähene võitlustegevus Pitkäranta ja Loimolanjärvi vahel. Võitlustes Pitkäranta suunas kaotas vaenlane kontrollitud andmeil üle 200 mehe surnutena. Öösl vastu 17. juulit hävitati neli vaenlase tanki.

Rukajärvi suunast pole midagi erilist teatada.

Saksa sööstpommituslennukid ja jahilennukid ründasid vaenlase väekoondusi ja laagripiirkondi lõuna pool Ihantalat ja Vuosalmi juures. Eesmärgipiirkonnas tehti kindlaks kaks tugevat plahvatust ja hulk teisi täistabamusi. Kontrollitud andmeil kaotas vaenlane 16. juulil oma õhurünnaku puhul Kotkale 9 lennukit.

Proua Ryti kõneles

Helsingist, 16. 7. Soome presidendi abikaasa, proua Gerda Ryti pidas pühapäeva pealelõunal Soome ringhäälingus lühikese kõne, milles ta juhtis soome rahva tähelepanu käesoleva tunni tõsidusele ja kohustustele. Ta ütles muuseas: „Isamaa praegusest võitlusest ei tohi eemal seista üksi mees, üksi naine ega laps, sest bolshevism ähvardab meid tõugata hukatusse lõpmatu mere sügavustes. Me kõik peame toetuma üksteisele, seepärast peame oma eraelu kohandama sõja nõuetele. Kaitsetahe peab ühte liitma kogu rahva."

Senini on Karjala rindel langenud kolm ministripoega. Pühapäeval teatati varustusminister Ellilae ainsa poja surmast Karjala rindel. Veidi aega tagasi leidsid samas kangelassurma kaitseminister kindral Waldeni ja põllutööminister Kalliokoski pojad.

Bolshevikud ründavad põgenikke

Berliinist, 16. 7. (DNB) Wolkovyski juures oli üks salk valge-vene eraisikuid, kes põgenesid bolshevikkude eest, kogunud ööseks laagrisse. Bolshevikkude õhuluure tegi laagri asukoha kindlaks ja ründas seda pommidega. Üle 80 inimese, peaaegu eranditult naised ja lapsed, sai surma, üle saja haavata.

„Ühe-mehe-torpeedo"-juht ülemkapral Gerholdi saavutus

Berliinist, 18. 7. Tänases sõjajõudude ülemjuhatuse teates eriti silmapaistvana nimetatud ülemkapral Walter Gerhold, kes ka välisajakirjanikele jutustas oma elamustest, läks sõjalaevastiku kirjutaja kohalt vabatahtlikult „ühe-mehe- torpeedo" juhiks.

Ööl vastu 7. juulit uputas ta oma torpeedoga Orne'i suudmes asuvast laevakoondusest ühe Briti ristleja „Aurora"-klassist (5200 tonni). Ta libises oma torpeedoga läbi kuue hävitaja vahelt, enne kui sai torpeedo 400 m pealt lasta ristleja pihta. Ristleja purunes vööri juurest ja vajus tagapoole. Lühikese aja pärast kostis kaks plahvatust ja laev hakkas vajuma. Hävitajad ei teadnud, kas on tegemist allveelaeva või kiirpaadi rünnakuga ja heitsid vette sadu pomme. Nad valgustasid veepinda helgihetjatega, tulistasid kuulipildujaist ja kergeist suurtükidest. Kuid ometi õnnestus ülemkapralil õnnelikult tagasi jõuda.

235.000 ameeriklast on sõjas langenud

Stokholm 15. 7. (DNB) USA teadetebüroo Associated Press on sunnitud ameeriklaste suurte kaotuste tõttu Normandias möönma, et Ameerika kaotused selles sõjas lähenevad juba üldkaotustele Esimeses Maailmasõjas. Seni veel avaldamata viimase kolme nädala raskete võitluste kaotused Prantsusmaal võrduvad arvatavasti juba 1917./18. a üldkaotustele.

Sõjaminister Patterson oli sunnitud neljapäeval avaldama et maaväe kaotuste arv sõja algusest saadik on 187.028 langenut, kui aga mere- ja õhuvägi kaasa arvata, siis tõuseb see arv 235.411 -ni. Esimese Maailmasõja üldkaotused olid USA-l 278.828 meest.

Lõuna-Aafrikas olukord varustamise alal kriitiline

Genfist, 16. 7. (DNB). Lõuna-Aafrika varustusminister Sturrock andis Pretoorias intervjuu, milles ta rõhutas Lõuna-Aafrika transpordiolude murettekitavat seisukorda, teatab „South Africa". Kiiresti lähenevat tähtpäev, millal kõik kogu maal leiduvad erasõidukid tulevat konfiskeerida sõjaliselt tähtsateks otstarveteks, seletas Sturrock. Esialgu olevat ÜSA lubanud järgmiseks 12 kuuks piisava saadetise jõuvankreid, kuid siis olevat Washingtoni valitsus kärpinud seda kontingenti 50 % võrra, vabandades end sõjaolude tõttu suurenenud omatarvitusega.

Sturrock hoiatas lõpuks arvamise eest, nagu oleks käesolev sõda juba sama hästi kui läbi ja nagu ei tarvitseks seetõttu eriti tõsiselt suhtuda teravnevasse varustamiskriisisse. Ei olevat midagi ekslikumat kui sellised arvamused.

Rüütliristi-kandja Harald Nugiseksi noorusmaal ja purustatud kodus

Siin tuksuv looduse puhas süda on vorminud oma lapse sangariks

Iga hobu- ja mootorsõiduki rataste alt raskeid tolmupilvi alltuult asuvatele põldudele puistates silmuskleb suvekollane maantee läbi kõrvetav-läpastavas keskpäevas peagu liikumatult tukkuvate viljaväljade, laskub kingult uude orunõkku, pöördub korraks heinamaade vahele ja kihutab siis uuesti põldudele, nagu tahaks ta sõitjale korraga ja uhkustades näidata, kuidas heinamaadel kuivab juba tore heinaloog, kuidas üksikud põllumehed künnavad veel kesa, teised veavad aga juba sisse kuld-toredat põlluheina. On saabunud kaunite suvepäevade töö- ja ilusümfoonia tippaeg, mis sunnib unustama hetkeks ümbritseva sõja karmi pale ja unistama lõhnava heina pehmest voodist vaikses metsakäärus, ümber küüni lõhnamas kuivav loog.

Aga nue teekäänu tagant ilmuvad korraga lokkavate põldude foonile kurvad ahervared, siis tükk pruunirohulist söödimaad ja siis uued ja veel kord uued bolshevike poolt hävitatud õnnelike kodude varemed. Hetkega on pühitud unelev suvemeeleolu ning karm tõelisus, vajutatud igavesti noorde põlupiilti, meenutab taas eesmärgigi, kuhu sõidame.

Seal, kuski metsade käärus, pisut veel eespool, asuvad samasugused talude ahervared ja nende hulka ehitatud

hädahoone, kus viibib silmapilgul teine eestlaseat kõrge sõjalise vaprusmärgi — Raudristi Rüütliristi — omanik, SS-obersturmführer Harald Nugiseks, mees, kes oma noorusele vaatamata nendesamade hävitatud kodude eest, mis asuvad siin kahelpool maanteed ja moodustavad sellise kurva kontrasti ümbritsevale suvelooduselle, teinud hiilgavaid mehetegusid.

Ja tõepoolest, nüüd tajume meiegi, et meid ümbritsev ei võimalda ainult nautimist, vaid õhutab uuesti ja võimsana leegitsema vihkamise ja tasumisiha nende vastu, kes **s e l l i s e l t** käisid koim aastat tagasi üle meie maa ning kes teevad praegugi mõeldavalt ülimaid pingutusi selleks, et pühkida üle meie kodud ja hävitada meid endid. Selle paisuva vihkamise hulka tekib väga pikkamööda, peagu märkamatult järjest selginev kujutlus sellest tegurist, mis kasvatanud eestlase ja sellegi ta poja — Harald Nugiseksi — vaikivaks, tegusid ihkavaks töömeheks ja võitlevaks sangariks, ning eel kõige just viimaseks.

Jah, kuski on kord kirjutatud ja hiljem palju kordi korratud, et maailmas ei ole midagi üleliigset. Võib-olla ei ole seda ka maantee looklemine ja reisija kapriisne pildumine kord põldude, siis heinamaade, metsade, padrikute ja uuesti põldude vahele. Sest kuidas muidu või teisiti saakski ta luua omale selge võrdpildi põhjamaa kargest suvest kogu ta mitmekesisuses, joobuda valmiva heina lõhnast või vaimustuda vaatepildist põllul, kus nii paljudest tuultest sasitud põllumees liigub ikka ja iidse tammena rütmikalt, teostades vaikides oma loovat ja püha toimingut keset elutukslevat loodust. Ei tunne tema joobumust ega hetkelist kirge, — ta omab vaid pikaldast kiindumist loodusse ja maasse, tundes oma vahetus läheduses ja kokkupuutes looduse puhta südame tuksumist.

Aga sellest sünnib leek, mis vormib ta elu ja ilmavaate kooskõlalis-eks ja murdumatult sitkeks, rahulikuks ja puhtaks, nagu on seda teda ümbritsevad põlliud, miliseid ta harib.

Kui ilmub teekäänu tagant paremal punane telliskivihoone, murdub korraga iga mõte, sest see siin ongi „Vanaõue", Harald Nugiseksi kodu. Ja siiski tardub ning taandub mõte ainult põgusaks hetkeks, et lüüa samas lõkkele veelgi jõulisemalt. Kord oli siin suur ja jõukas, uhke talu, nüüd aga vaid — üks veriuus ja teine igipõline hoone, ning nende vahel 5—6 hoone rohtukasvanud varemed. Taas on see ülekohtust ja julmusest kisendav metsikus, mis paneb hõõguma mõtted.

Oma noorusmaal, hävitatud kodu varemeil seisab aga meie saabumisel kõrvuti vana isaga noor kangelane ise.

Ta on rõivastunud koduselt ja suviselt, päikesest juba tugevasti pruunistunud ja naeratlevalt *aval*. Noorusest hoolimata on ta olemuses tublit mehisust. Ta käepigistus on südamlik, sundimatu ja siiras.

„Siin te siis elate?" küsib ajalehemees ja tõsinenult vastab sellele noor kangelane: „Jah, silmasmas. Ei ole suurem asi meie elamine praegu.

See seal, näete, üle sajaaastane ait, andis meile peavarju seniks, kuni saime ehitada valmis selle siin, telliskivist karjalauda, millise piimahoiu- ja söödaviljarumme kasutame nüüd elurumideks.

Kõik muu muudeti tuhaks — hooned, majakraam, põllutööriistad, isegi sild üle jõe koplisse, seal all."

„Ja talu kisti 7—8 tükiks, nii et omal jäi vaevalt ruumi omal krundil ümberpööramiseks", lisandab vanaperemees, tulnud just äsja kesaküünilt, täiendavalt.

Nõnda on lõppenud meie sõit läbi lokkavate viljaväljade, heinamaade ja võsatukkade, kustunud juurdlevad mõtted põllumehe ja looduse murdmatuist sidemeist ning alanud vestlus sellega, kelle külalised oleme praegu.

„Ja-ja", vastab üks meist mõtlikult, „siin on tehtud puhas töö, nagu kogu külas. Aga tee siia ei ole kõige parem, kohtki kõrvalinè ja metsadevaheline — oli's siin ka regulaarüksusi ja võitlustegevust, või ainult . . . hävituspataljonlaste rõve akt?"

Ning seekord on vanaperemees see, kes vastab:

„Eks neid olnud siin igasuguseid", ütleb ta pead vangutades, „— vormis ja erariietuses, mustas ja sinises."

„Ning lahinguid?" pärime uuesti.

„Meie oma põldudel, kui tahate näha, võime minna sinna kanti, jõe kaldale, siit paarsada meetrit, — seal langes selle töö tegijaid poole saja ümber, sedaosa oli seal ka laskurpesi", märgib nüüd poeg.

Ja siis liigumegi osutatud suunas, jõudes tõepoolest juba mõne minuti pärast kõrgekaldalise jõe äärde, milline uhkena ja kalarikkana läbistab talu krunti otse külmast hävitatud kunagi suure viljapuuaia serval. Vaade, mis avaneb siit üle jõe asetsevale koplile ja siinpoolsetele vähestele põldudele, on kaunis. Pind kahelpool sügavaveelist ja uhkena silmusklevat jõge on kõrge ja peenerohuline, paljastades jõe madalamas kaldaservas toredat liiva.

Põlisuured kased sirguvad üles otse koplitee servalt ning uhkes kaares lõikab samas vette tore poolsaarelik maanurk. Kogu jõe talupoolne kallas on aga veel praegugi täis bolshevike kaevikuid, kuigi enamus neist netud juba ammugi kinni.

„Selle kase seal", osutab vanaperemees ühele uhkele puuhiiglasele, „istutas mu isa, ja selle teise seal kaugemal olevat istutanud vanaisa. Selle siin aga, endise põllu, nüüd kopli aia ääres, jätsin kord noorena ise kasvama ja näete, nüüd on ta juba peagu teiste kõrgune."

Ta pilgus on seejuures üllast uhkust, hääles pehmet soojust. Sõnad, millised ütles praegu see elatanud põllumees, Vabadusõja-sõdur ja tubli sõjamehe isa, tulid südamest ja andsid meie mõtetele taas suuna sinna kus nad keerlesid sõidul läbi viljaväljade. Ja-ja, see siin ei ole ainuüksi Rüütliristi-kandja Harald Nugiseksi, vaid ka ta isa sünni- ja noorusmaa, selle oleksime peagu unustanud. Aga see on ometi tähtis.

„Selle silla siin hävitasid nad ka, panid teise lihtsalt põlema," lausub meie vahepeal mujale liikunud mõtteid uuesti koondades noor Harald Nugiseks. „Nüüd on ta ehitatud uus, aga kas teate ka, kui palju nõudis ta tööd ja palke . . ."

Palke, jah, neid on nõudnud uue silla ehitamine tõepoolest palju, seda näeme selgesti, ja küllap ka tööd — usume sedagi. Kuid tähtsaim on ehk siiski see, et sild on nüüd taas olemas ja teenib oma peremeest samasuure truudusega, nagu endine. Aga paati jõele, mis hävitati samuti, pole suudetnd muretseda veel uut, ei ka kalapüügiriistu, mis hävisid tules. Ning ometi on siin rikkalikult kalu ja nii vanaperemees kui ka ta tubli poeg kirglikud kalamehed.

Rüütliristi kandja Harald Nugiseks koos vanematega

Nende hävitatud abinõude ja vahendite uuendamine seisab siin alles ees, nagu

seisab siin ees tohutult palju tööd talu järjekordseks ülesehitamiseks.

Ka seda mõistame nüüd, hakates liikuma jõe ääred taas talu varemete vahele, asja täies ja suures selguses.

Aga ainult seegi lühike aeg, mille oleme veetnud seni „Vanaõuel", noore kangelase rüvetatud noorusmaal ja purustatud kodu varemeil, on meile teinud selgeks ka palju muud.

Rahulikult ja rütmikalt tuksub selle talu ümbruses looduse igavene ja puhas süda, palgutatud looduspiltidesse, milliseid ei leidu väga paljudes kohtades Järvamaal. Seesama looduse süda, haaranud endasse juba maastmadalast ja kujundades läbi seniste eluaastate Harald Nugiseksit, vormis ta hinge kodu ja kodumaad armastavaks ning vaimu sangarlikuks.

Ei ole viimast silmale tarvis enamat, kui hetk tähelepanelikkust momendil, millal sulle näidatakse vana mahlakaske koplis või kohta jões, kuhu peitis nüüdne tubli kodumaakaitsja talu raskel silmapilgul tõepoolest hiljem, ka ainukesena säilinud vankri, et teha ulatuslikku järeldust:

see oli kodu ja see on olnud eestlase iidne koduarmastuse vaim, võrsunud, kujunenud ja arenenud vahetus kokkupuutes loodusega ja ta hingega, mis määras selle praegu veel nii noore mehe elutee ja saavutuste hiilguse.

Selle vaimu tõukel säravad ta silmad, kõndides naeratades ja näidates lapselik-puhta vaimustusega oma noorusmaad, mis kistud bolshevike poolt iäbalaiks. Ja see vaim — vaim, mille olemus sai meile selgeks siiasõidul — kisub järsult teravad jooned noorte kulmude vahele, kui piik langeb taas endise kodu varemeile. Siis ei hooli ta enam isegi veel pisut nõrgast tervisest, vaid ihkab taas rindetulle, et kaitsta oma kodumaad ja sellel asuvaid veel terveid kodusid ning oma rahva õnne ja tulevikku.

Aga ka oma hävitatud kodu varemeid, millistel tõusnud taas uue jõulise elu alged ühe toreda hoone näol.

Ja ta tahab kodu ja kodumaa vabaduse kaitsmise kõrval tasuda — tasuda kõige ja kõigi eest neile, kes olnud igavesti eestlase verivaenlased ja selleks ka jäävad.

Ning sellele järeldusele jõudes ruttad peagu edasi ja uusd, et kogu eesti loodus ja ta süda tuksub samasuguses vihkamises bolševismile, nagu hõõgub selles noore kangelase vaim, kasvanud ja võrsunud just sellest looduse ja oma kodupaiga südamest.

—esK.

Rüütliristi-kandja Harald Nugiseks koos vanematega „Vanaõue" endise nägusa elamu varemetel. Foto J. Kaup (2)

Meie relvajõu taassünnil

Kolm aastat tagasi pandi alus esimesele eestlasist vabatahtlikele üksusele bolshevismivastases sõjas

16. juulil võisime märkida meie rahva uuema aja sündmusis väljapaistvat tähtpäeva.

Sellest päevast kolm aastat tagasi, 16. j u u l i l 1941. a., pandi alus meie relvajõu taassünnile. Sel päeval asus esimene eestlasist formeeritud vabatahtlike üksus väljaõppelaagrisse, et osa võtta bolshevismivastasest võitlusest ja aidata relvaga käes kaasa oma kodumaa vabastamisele enamlaste ikkest.

Sel esimesel uuestiloodustatud eesti relvajõu üksusel oli seljataga oma ajalugu.

Kui bolshevike vägivaldse võimuhaarde järele Eestis algas üldine jälitamine ja NKVD hirmutegude ajajärk, oli suur osa kodanikke oma elu alalhoiu kindlustamiseks sunnitud kas end varjama või põgenema.

Tuhandeil eesti naistel ning meestel õnnestus Suur-Saksa riigi vastutulekul ning kaasabil põgenikena asuda ümber Saksamaale. Neist osa isegi väga raskest olukorrast, NKVD vangla müüride vahelt kokkuleppe kohaselt väljavahetamise teel.

Püüti võimalikult rohkem eestlasi päästa, sest juba siis oli ette näha poliitilise olukorra edaspidine areng.

Saksamaale jõudes kerkis üles küsimus eesti meeste koondamiseks arvatava idasõjakäigu korral.

Tulnud bolshevike vägivalla all kannatavalt kodumaalt, oldi valmis kõike ohverdama, et seda uuesti vabastada.

Kui Suur-Saksa raadiojaamad varastel hommikutundidel kandsid üle Führer Adolf Hitleri kõne, mis teatas maailmale sõjakäigu algusest bolshevismi vastu, siis ka kohe andsid end sajad mehed vabatahtlikult üles Saksa sõjaväkke.

Eestlasist vabatahtlike võitlusüksuse formeerimise mõtte algatajaks ning organiseerijaks oli praegune Eesti Omavalitsuse juht dr. M ä e.

Tema ettepanekud leidsid Saksa kõrgema juhtkonna poolt vastuvõtmist ja toetust.

Ta kogus enda ümbe juba Vabadusõjas tunnustust leidnud sõjamehi, nagu praegune kindralinspektor S o o d l a, major S a r m i s t e, kapten L a a m a n u jt.

Vähese ajaga jõuti formeerimistööga niikaugele, et 16. juulil 1941. a. asusid eesti vabatahtlikud SS pol-pat. „Ostlandi" nimelise üksusena väljaõppelaagrisse, olles seega esimeseks formeeritud eesti üksuseks Suur-Saksa armee kõrval ühises võitluses bolševismi vastu.

Pärast põhjalikku väljaõpet suundus pataljon Ukrainasse võttes osa partisanivastasest võitlusest, ja võitis korduvalt tunnustust kõrgemalt juhtkonnalt. Eestlaste võitluskuulsuseks bolshevismivastases võitluses oli sellega pandud alus.

Hiljem Eesti leegioni asutamisega leidis täitmist igatsetud soov ja pataljoni koosseisliideti leegioniga, olles selle esimesi alusmüüre.

Kõlbluse langus USA noorsoo keskel

S t o k h o l m, 15. 7. (DNB) „New Journal American" kirjutab pealkirja all „Suur sotsiaalne hädaoht": „Kui varsti ei peatata järjest laiemalt levivat kommetelodevust, siis ei leidu New Yorgis varsti enam küllaldaselt asutusi, kus hoida naisi ja neiusid, kes on süüdi noorte roimades." Seda ütleb William Bayes, kohtukoja kõrgem kohtunik ja Florence-Crittenton-Liga esimees New Yorgis. Nimetatud ühingu aastaaruanne näitab alaealiste kurjategijate arvu rahutukstegevat tõusu. Bayes ütleb, et 90 protsenti naistest, kes möödunud aastal said ühingult peavarju, olid alla 18 aastat vanad. 50 protsenti olid 15 aastased või veelgi nooremad.

Bayes ütleb, et sama olukord valitseb igal pool USA-s ja selle põhjuseks on üldine moraallangus Ühendriikides.

Kunstnikud kontserdireisidel kodumaa suurematesse keskustes

Käesoleval suvel on eriti intensiivseks muutunud meie nimekate kunstnike külaskäigu esinemised provintsilinnadesse ja maale. Ja seal võetakse pakutav kunstiline meelelahutus heameelega vastu. Kui suurt vajadust maal tuntakse väärtusliku kunsti vastu, seda näitavad paremini suurel arvul vastavatele asutustele siisetulnud nõudmised nimekate kunstnike küllakutsumiseks.

Eesti Kutsekogude peasekretär „Puhkus ja Elurõõm" on seda asjaolu arvestanud ja mitmete kunstnikega üksikult ja grupeeritult kokkuleppe sõlminud esinemiseks väljaspool Tallinnast.

Rahvas, kelle vabadus langes inglaste kullahimu ohvriks

Buuride presidendi Paul Krügeri 40. surmapäeva mälestades

Paide kinopublik mäletab veel väga hästi siin paar hooaega tagasi linastatud filmi „Ohm Krüger" Emil Janningsiga nimiosas, mis andis ülevaatliku läbilõike buuride omaaegsest heroilisest vabadusvõitlusest. 14. skp. mälestas nüüd kogu kultuurmaailm presidendi Paul Krügeri 40. surmapäeva. Tahaks sel puhul pisut peatuda sel Lõuna-Aafrika kurbmängul, mille üks peakangelasi oli Ohm Krüger, kui klassikalisel näitel inglaste väikerahvaid vägistavast, saagiahnest imperialismist.

Dr. A. Schowalter, kes andis välja president Krügeri mälestused, pidas käesoleva sõja päevil Berliinis lõuna-aafriklastele hollandikeelse raadiokõne, milles ta ütles muuseas: „President Krüger oli meile alati juhi ja võitleja tüübiks õiguse ning vabaduse eest, kes täielikult andub muredele oma rahva ja isamaa pärast. Ta oli sündinud juht, väljapaistev oma usaldusväärsusega, kartmatusega, otsustavusega ja enda kaugeleulatuva pilguga. Religioon ja isamaa olid tema juures liitunud lahutamatuks tervikuks. Tervet Paul Krügeri elu läbib ühtlane joon. Mida ta lubas ja tõotas oma programmis a. 1882, mil valijad tegid esimesi katseid temalt kandideerimiseks nõusoleku saavutamiseks, seda kordas ja kinnitas ta oma viimases programmilises kõnes 1898 a., mil ta valiti neljandat korda riigipresidendiks. Ta võttis algusest peale endale kohustuse „säilitada isade pärandit", kaitsta kirikut ja kooli, edendada eel kõige kogu jõuga noorsookasvatust, kaitstes vabadust ja vabariigi kalli hinnaga ostetud õigusi, toetades kõiki püüdeis ühtlase lõuna-aafrika rahva loomiseks ja kindlustades pärismaalastelegi nende eksisteerimisõiguse rahustatud maal."

Selle rahuarmastava ja õilsaloomulise riigimehe poliitiliseks partneriks inglaste poolel kujunes nn. „Lõuna-Aafrika kreoonimata kuningas", Kaplinnas resideeriv Cecil Rhodes, kes kehastas endas briti imperialismi puhtaimal kujul. Saades 1884. a. Briti-Lõuna-Aafrika rahaministriks ja a. 1890 rahaministriks, pidas ta neis ametites eeskätt silmas enda isiklikku majanduslikku kasu. A. 1889 rajas Rhodes Lõuna-Aafrika industrialiseerimiseks Chartered Company, mille direktoriks sai ta ise. Kuninganna Viktoria andis talle õiguse omandada 25 aasta jooksul kogu maa-ala Betshuani piirkonna ja Transvaali vahel ja valitseda seda Inglise ülemvalitsuse all. Seda absoluutset võimukülilust kasutas Rhodes selleks, et järjest uusi alasid sõjaliselt kindlustada, tuues ühtlasi suurel arvul kohale kaevandusspetse ja töölisi ning lastes rajada teid ja peatusjaamu. Eriliselt kasvasid tema vallutamisisud, kui Joseph Austen Chamberlain sai lord Salisbury kabinetis koloniaalministriks. Sealt poolt julgustust saades tegi 1895. a. lõpupäevil Rhodese käsilane dr. Jameson katset Transvaali umbes 1000 palgasõduri abil ülatusrünnakuga vallutada, kuid sel buuridelt kindral Jouberti juhtimisel armetult lüüa. Lool oli diplomaatlik järelmängki: nimelt esines Saksamaa, kellega Krüger oli osanud sõlmida juba Bismarcki päevil häid suhteid, Londonis järsu protestiga, mille järeldusel Rhodesel tuli lahkuda peaministri ja Chartered Company direktori kohalt. Teadagi jäid aga inglaste vallutamiskavad põhiliselt endisteks.

Saisja jatkus buuride iseseisvuse aluste õõnestamine. Transvaali kuld ja teemandid olid ju liiga meelitavad aarded selleks, kui et inglased oma piiritu saagiahnusè juures oleks suutnud vastu seista säärasele avatlusele. Briti ülemkomissar Lõuna-Aafrikas nõudis, et igale sisserändajale antaks viieaastase Transvaalis viibimise järele täielik hääleõigus ja et valimisringkonnad jaotataks nõnda, et tööstuspiirkondadele langeks parlamendis neljandik kohti, millega taotleti inglisesõbraliku elemendi mõju kasvu. President Krüger oli küll valmis mõningateks järelandmisteks, rõhutas seejuures Transvaali suveräänsust ja nõudis lahkarvamiste likvideerimiseks vahekohut. Chamberlain vastas, vahekohus võivat toimuda ainult kahe võrdõigusliku riigi vahel, Transvaal aga olevat üksnes vasallriik. Järgnes rida diktaatorlikke nõudmisi, millised buurid lükkasid põhimõttelselt tagasi, kuna Transvaali suveräänsus oli tunnustatud peaaegu kõigi tsivilisseeritud riikide poolt. Läbirääkimiste venimist kasutasid inglased selleks, et lõpule viia oma sõjalisi ettevalmistusi. Lord Robertsi ülemjuhatusel, staabiülemaks kindral Kitchener, tungisid briti vägede massid suureva sajandi viimasel aastal, oktoobris 1899 Transvaali sisse.

Järgnes ebavõrdne sangarlik kaitsevõitlus buuride poolt enam kui kümne kordse ülekaalu vastu. Pealinn Pretooria langes alles 1900. a. juunis, mille järele lord Roberts kuulutas Transvaali annekteerituks, kuigi mägedes jätkus veel buuride visa vastupanu. Et seda murda, tulid inglased toime uue häbiteoga, saates buuri rindevõitlejate perekondi massiliselt koonduslaagritesse, kus naisi ja lapsi näljutati ja piinati. Buuride kodud põletati ja põllud rüüstati. Täie õigusega võis Euroopasse abi otsima tõtanud president Krüger Marseilles maabudes ütelda: „Sõda Lõuna-Aafrikas on jõudnud barbaarsuse piirile. Olen oma elus teadagi palju võidelnud metsikute kafrisuguharude vastu, kuid need ei ole nii barbaarsed kui inglased, kes põletasid farmid maani maha ja tõukasid naisi ja lapsi ilma toidu ning kaitseta viletsusse." Hiljem ütles president: „Meie, buurid, peame kuni lõpuni kältuma kristlastena, käigu inglased meiega nii ebakultuuriliselt ümber kui tahes."

Presidendi lootused Euroopa abi suhtes nurjusid. Elanikkonna laiad hulgad kultuurmaadel, eeskätt Saksa- ja Prantsusmaal ning Hollandis, kuhu ta teekond teda viis, külvasid presidendi küll üle lillede ja austusavaldustega, kuhu ta igunes ilmus, kuid ametlik vahelesegamine Lõuna-Aafrika kriisi jäi saabumata. Sellega arvestades alistusid lõpuks ka veel võitlevad buurid, et päästa vähemalt omakseid inglaste küüsist. Kõiki rahvusvahelise õiguse eeskirju ignoreerides oli briti lõvi taas saavutanud ühe oma roimarlikuma võidu, seda nimelt valgesse rassi kuuluva väikese ja vapra kultuurrahva vägistamisega. Briti impeeriumi prestiishile andis kogu afäär igatahes parandamatu hoopi. Sellest hoolimata on see riik tänapäevani truuks jäänud väikerahvaid mittearvestavale terroripoliitikale, nagu äsja tõendas „Timesi" riivatu seisukohavõtt Leedu küsimuses.

Paul Krüger ei pöördunud enam tagasi ikestatud kodumaale. Ta suri hingeliselt murtud mehena ja valulises kojuigatsuses Shveitsis 14. juulil 1904. Clarensi linnas ehib tema surimaja vastav mälestustahvel.

President Krügeri isikus varises hauda maailma viimseid patriarhaalseid riigimehi, kes tundis end vastutavana mitte ainult oma alamate ainelise heaolu, vaid ka nende usulis-kõlbla elu eest. Ausus, lihtsus ja tagasihoidlikkus olid tema peavoorused, mis mõjusid seda imponeerivamalt, et ta valitses maa-ala, mis suuruselt võrdus peaaegu Saksamaale. Kõigutamatu oli presidendi meelerahu ja talupoeglik eneseteadvus, millega ta kehastas oma rahva parimaid omadusi („buur" tähendaski algselt talupoega). Kui kord üks inglise lord püüdis presidenti külastades talle mõju avaldada oma õilsate esivanematega ning kõrgete auametitega, lausus Krüger tõigile: „Ütelge sellele härrale, et ma olin oma nooruses lehmakarjus ja minu isa oli talupoeg..." Suurmeelne käitumine ja abivalmidus tegid president Krügeri ühevõrra armastatuks kõigi buuride juures, tema tuline vabadusearmastus ja oma rahva tõe ja õiguse kohkumatu kaitsmine aga lõid ta nime ümber rahvuskangelase oreooli. Paul Krüger oli sündinud juhiks oma rahvale, keda ta armastas üle kõige siin maailmas.

Kuivõrd populaarne ja inglastest kardetud on Ohm Krügeri legendaarne kuju Lõuna-Aafrikas veel praegugi, tõendab asjaolu, et briti võimud pidasid tema 115. sünnipäeva puhul oktoobris 1940 vajalikuks tugevdada Lõuna-Aafrika linnades politseiilist ja sõjalist valvet, et vältida võimalikke meeleavaldusi. Uniooni peaminister Smutsi, kes omal ajal võitles buuride poolel inglaste vastu lasi end oma maakodus kaitsta tugevast briti sõjaväeüksusest. Saatuse iroonia pöördus taas kord ühe sugurahva reetja vastu!

Käesoleva sajandi künnisel oli Ohm Krügeri juhitud buuride iseseisvusevõitlus oma traagilisele lõpule vaatamata eesti rahvale heledaks koidukiireks tulevikku, mis näitas, et väikerahvaski tohib ja suudab endast suuremagi vastu kaitsta oma vabadust. Inglaste brutaalne sõdimisviis äratas meilgi sügavat põlastust ja buurid muutusid üldiseiks lemmikuiks. Tuntud järelärkamisaegne ajalooliste romaanide autor Andres Saal kirjutas kogusi pikema jutustuse „Priiuse ja isamaa eest", mille aine oli võetud buuride sõjast. A. 1903 ilmusid ka meil Schowalteri väljaande järele lühendatult Krügeri mälestused. Juba aasta varem, kui heitlus ise ei olnud veel lõppenudki, avaldas H. Õras Tallinnas autoriseeritud tõlkes dr. W. Schiele teose „Sakslaste seltsis buuri sõjas", millises võitluskirjelduses tuleb näha moodsa sõjareportaashi eelkäijat. — Ohm Krügeri äsjase mälestuspäeva puhul löövad meie vanemas ja keskmises sugupõlves lõkkele need nooruspäevilt pärit sümpaatiasugemed, liiati, kus me oleviksus võitleme sama püha asja eest ja sama vaenlase vastu kui buurid.

O. K.

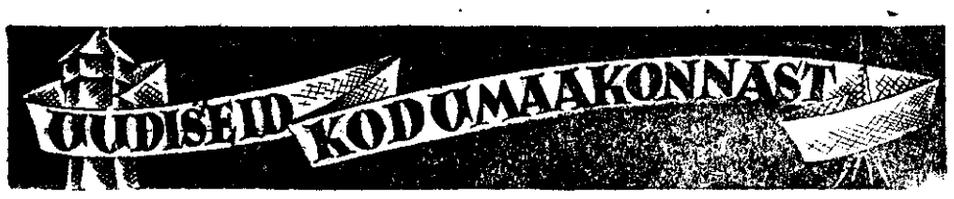

Türi ja Särevere tähistavad vabastamispäeva

Eeloleval pühapäeval, 23. juulil tähistavad Türi linn ja Särevere vald oma bolshevike ikkest vabanemise 3. aastapäeva. Ühenduses sellega toimuvad pühapäeval Türil vastavasisulised pidustused. Arvestades praegust erakordset sõjaaega, viiakse pidustused läbi teatava tagasihoidlikkusega, piirdudes vaid kõige olulisemaga. Vabanemise aastapäeva tähistavad pidustused algavad kell 15.00 Omakaitse, Naisomakaitse ja organisatsioonide kogunemisega Omakaitse II pataljoni staabi juurde. Kell 15.30 toimub pärgade asetamine Vabadussõjas langenute mälestussambale ja käesolevas sõjas langenute kalmudele. Algusega kell 16.00 toimub linna supelpargis pidulik aktus, mille kavas on vaimulik talitus Türi koguduse õpetajalt P. Nõmmik'ult, avasõna Türi linnapea J. Rebaselt, ühislaul „Eesti lipp", aktuse kõne, ühislaul „Eestimaa, mu isamaa", Tallinna piirkonnakomissari sõnavõtt, tervitused, ühislaul „Õnne Eesti" ja Säevere vallavanema A. Vilipõllu lõppsõna.

Pidustuste lõpposas toimub algusega kell 19.00 supelpargis ühe kaitsepataljoni orkestri kontsert, millist juhatab prof. J. Vaks.

Noorhobuste näitused

Iga näituse kohta auhindadeks 250 riigimarka

Põllumajanduse Keskvalitsuse korraldusel toimuvad paljudes kohtades suguhobuste märkimisega üheaegselt ka noorhobuste-näitused. Käesoleval aastal on nimelt ette nähtud 16 tori tõugu, 14 eesti ja 8 ardenni tõugu hobuste näitust.

Hobuste märkimise ja noorhobuste näitusega alustatakse 28. juulil ja seda tori tõugu hobuste osas.

Esimene tähendatud kuupäeval ettenähtud märkimine ja näitus leiab aset Vändra loomaravila juures kell 12.

Edasi järgnevad märkimised-näitused 29. juulil Abja Mälikülas kella 8—8.30, Saarde kiriku juures kella 12—12.30, Reiu mõisse kella 17—17.30. 30. juulil toimuvad märkimised-näitused kella 8—8.30 Tõstamaa vallamaja juures, kella 13—13.30 Vigala loomaravila juures ja kella 17—17.30 Märjamaal. 31. juulil toimuvad märkimised-näitused kella 8—8.30 Rapla loomaravila juures kella 12—12.30 Türil ja kella 17—17.30 riiklikus hobusekasvanduses Toril.

Augustis järgnevad eesti tõugu hobuste märkimised peamiselt Saare-ja Hiiumaal. Nende märkimiste-näituste tähtajad avaldame edaspidi.

Põllumajanduse Keskvalitsuse poolt on iga noorhobuse-näituse auhindadeks eelarve kohaselt pandud välja 250 rmk., milline summa tuleb jagamisele esimesele, teisele ja kolmandale kohale tulnud noorhobuste omanike vahel.

Ühte tublit nõelakuningat Külastamas

Tuleb hakata pöörama täit rõhku rätsepa-õpilaste arvu tõstmisele

Hoolimata sellest, et praegu igal võimalikul ja võimatul juhul on kuulda kaebusi seetõttu, et kusagil polevat saada korralikku riiet, on ometi kõik rätsepad tööga ülekoormatud. Osalt on see tingitud muidugi sellest, et rätsepatööalal töötajate arv iga aastaga väheneb, sest noored tunnevad üldiselt vähe huvi selle tööala vastu. Teatavasti on rätsepa ametnimetus mitmesuguseil põhjusil omandanud veidi halvamaigulise kõla, pealegi on see töö väga närvesöövv. Ka tööpäev on pikk, eriti praegu, kui tahetakse kuidagi rahuldada tellijate soove. Need ongi peamisiks põhjusiks miks see tööala noori, eriti mehi ei tõmba. Nagu Paide suurima rätsepatöötoa omanik hr. Markjan Türn, kelle töökoda me, rätsepatööga tutvumiseks sõjaolukorras, külastame, ütles; võib tulevikus tekkida olukord, kus igaüks ise endale püksid peab õmblema.

Hr. Türni rätsepatööstus on praegu sõna tõsises mõttes ülekoormatud. Kuna esimeses järjekorras tulevad täitmisele sõjaväe, politsei ja omakaitse tellimised, jääb vähe aega üle eratöödeks. Ettevõte töötab praegu 7 töölõuga, neist 2 on õpilased. Kuna kasutatavad ruumid on väga kitsad, siis osa töölisi töötab oma kodudes. Nagu hr. Türn seletab, on õppinud töölisi peagu võimatu saada. Isegi õpilaste leidmisega on raskusi, sest noored on kõik kindlait töökohtadel, vanemad aga juba sõjaväes, millest tulenebki õpilaste puudus. Ometi oleks sellel tööalal vaja hoogsamat järelkasvu.

Töötellijate enamuse moodustavad praegu linlased. See on seletatav sellega, et maalt on mehed valdavas enamikus siirdunud sõjaväkke, kuna linnas leidub veel igasuguseid ametnikke, arste ja teisi rohkemal määral. Kõneldes praegusaja riidenappusest selgub, et rätsepile see end märkimisväärselt tunda ei anna. Tõsi ju on, et tuleb nüüd rätsepalgi riidega kokkuhoidlikumalt ümberkäia kui rahuajal, aga tööhulka riidepuudus sliiski mõjutanud ei ole. Vähemal määral on antud rätsepile ka niiti, mida kasutatakse peamiselt mitmesuguseiks väiksemaiks parandustöödeks. Suuremate tööde puhul aga peab niit olema töötellija enda poolt.

Võrreldes rahuaegsega näib riide kvaliteet olevat veidi langenud. Märkimisväärselt see end siiski tunda ei anne, kuna praegugi veel on olemas üldiselt hääd riiet. Muidugi jätab soovida riide värvus ja nägusus, kuid sõjaolukorra juures tuleb selgi alal teostada väikeseid loobumisi.

Hr. Türn on rätsepatööalal töötanud juba ligi paar aastakümmet, sellest Paides 1½ a., alates 1942 a. novembrikuust. Enne Paide tulekut on ta töötanud Tallinnas. Nagu kõnelusest rätsepmeistriga selgub, olid töölingimused eriti soodsad iseseisvas Eestis. Bolševike tulekul need halvenesid, kuna abitöölõndude palkamisega tuli olla ettevaatlikum, et mitte sattuda „puršuide" või „kapitalistide" tagakiusatavasse klassi tolles klassivahedeta ühiskonnas.

Nagu hr. Türn lahkumisel seletab, tuleb peale sõda suurimat tähelepanu pöörata rätsepate järelkasvu õpetamisele ja soodustamisele, kuna muidu sel tööalal tõsine kriis võib tekkida, nagu juba algul mainitud.

P. Liivi kahekordne juubelipäev

Teisipäeval, 18. juulil tähistas oma 45-a. sünnipäeva ja 15-a. omavalitsuseteenistuse juubelit Albu valla sekretär Peeter Liiv.

Juubilar sündis 18. juulil 1899. a. Laatre vallas Valgamaal. Lõpetanud Ruhja kaubanduskooli, siirdus P. Liiv Eestisse. Eesti Vabadussõja puhkemisel asus juubilar täitma oma kohust isamaa vastu, võideldes kaasa nooremaallohvitserina I. jalgväepolgus. Peale Vabadussõja lõppu teenis P. L. Mõisakülas raudteel, siirdudes 1. septembril 1929. a. Albu valla abisekretäri ametkohale. Peale bolshevike lahkumist Eestist asus juubilar 1941. a. detsembrikuus täitma Albu valla sekretäri ametkohuseid, millisel ametkohal ta püsib kuni tänaseni.

Tublile töömehele ja agarale seltskonnategelasele ning hääle kamraadile soovivad tema lähimad kaastöölised tema märkpäeva puhul siirast õnne.

Naiste mängud 13. augustil

Müödunud pühapäeval pidas S-s „Järvapojad" juhatus oma koosoleku, kus tuli arutusele mitmesuguseid seltsi tegevusse puutuvaid küsimusi. Peamiseks päevakorrapunktiks oli Järva naiste mängude korraldamise küsimus. Nagu juba varemalt teatatud, pidid Järva naiste mängud aset leidma käesoleva kuu 30. päeval. Kuna aga vastavate eeltöödega hilineti seltsi instruktori mittekohalesaabumise tõttu, oldi sunnitud mänge edasilükkama. Vastavalt seltsi juhatuse otsusele toimuvad mängud 13. augustil, kusjuures mängude kava jääb endiseks. Ühenduses mängude edasilükkamisega on võimaldatud mängudest osavõtuks registreeruda kuni 6. augustini, milline tähtaeg on lõplik.

Tapa Rauakõrve Veeühingu peakoosolek

Laupäeval, 29. juulil peab Tapa linnavalitsuse ruumes oma peakoosoleku Tapa-Rauakõrve Veeühing. Toimuva peakoosoleku päevakorras on ühingu 1943-44 a. aruanne, 1944-45. a. eelarve, 1944-45. a. liikmemaksude määramine ja läbirääkimised. Peakoosolek algab kell 13.60.

Uusi andmeid äraviidud eestlaste kohta

ERÜ äraviidute otsimise ja tagasitoomise osakond ZEV saatis ringkonnaametitele laiali uued Nõukogude Liidus nähtud ja surnud eestlaste nimestikud. Andmeid on peale mobilisatsiooni ettekäändel äraviidute ka küüditatute, nende hulgas naiste, laste ja mõnel juhtumil ka meeste kohta.

Nähtute nimestikus on 264 nime, surnute nimestikus 48 nime, nii et lisaks senistele on saadud jälle andmeid 312 äraviidud eestlase kohta.

Surnute-nimestikus on rida mehi, kes on langenud NKVD ohvriks. Nii on NKVD poolt surma mõistetud Kuuski nimeline Narvast pärit mees, kutsealune Järv, Edgar Soll Viljandimaalt, kes on maha lastud vanglast põgenemise katsel, ja Taltsi nimeline mees Viljandimaalt. Ta oli adv. G. Taltsi vend ja mõisteti NKVD poolt surma juba 1941. aastal.

Surma leidnud eestlastest on paljud Nõukogude Liidus langenud kõhutõve ja kopsupõletiku ohvriks, kuid on andmeid ka võitluses langenute kohta.

Uued nimestikud on maakonnalinnades välja pandud ERÜ ringkonnaameteis. Tallinnas ERÜ Keskametis Aia 12 ZEV-i otsimisbüroo ruumides on uued nimestikud juba mõnda päeva asjasthuvitatuile vaatamiseks välja pandud.

Loomade tervise valvur

Järva maakonna loomaarst dr. F. Anniko jutustab oma tööst ja loomatervishoiust maakonnas

Keset rohelisi muruväljakuid asub Paide loomaravila valgekslubjatud hoone. See on Eesti üks suuremaid loomaravilaid, andes endas ruumi tervelt tosinale suurloomale. Väikeloomi tuuakse loomaravilasse suhteliselt vähem, mis tõttu neile eripuure ehitatud ei ole. Peale raviliibivate loomade asub loomaravilas ka Tori tõugu sugutäkk, kelle kasutajaid on olnud seni rohkesti. Nii on tänavusel hooajal teostatud juba umbes 100 paaritust.

Kohtame loomaravilas Järva maakonna loomaarsti hr. F. Anniko't, kes nõustub lahkelt meile seletusi andma oma töö kohta. Nagu jutuajamisel hr. Annikoga selgub ei anna praegu osalt üsna terav ravimitekriis end veterinaaralal nimetamisväärselt tunda, kuna kõike hädavajalikke ravimeid on saada küllaldasel hulgal. Osalt varustatakse Paide loomaravila kaudu vajalike ravimitega ka kogu maakonna loomaarstijaoskondi.

Tänu ravimite küllaldasele saadavusele ja veterinaarpersonali ennastsalgavale tööle, on suudetud ärahoida igasuguste taudide ulatuslikum levik. Ainult Lehtse, Albu ja Ambla valdades, milledele nüüd on lisandunud ka Rakke, on vähemas ulatuses levinud koerte marutaud. Vähemal määral on jaoskonnas esinenud ka sigade punataudi juhtumeid, mis aga on kujunenud peagu igal suvel tavaliseks nähteks. Praegu on käsil sigade punataudivastane kaitsesüstimine, mis tuleb lõpetada käesoleva kuu jooksul. Väätsa vallas ongi sellega juba lõpule jõutud, kuna mujal maakonnas see on praegu veel teostamisjärgus.

Tööd näib loomaarstil olevat rohkesti. Raskusi on liiklemisega, kuna autot on võimalik kasutada ainult väga piiratult. Hää päälehakkamise juures on aga ka neist raskusist üle saadud, olgugi, et töö kipub mõnikord kasvama üle pää.

Et kiiniliist ravi õige rohkesti kasutatakse, on loomaravila personaal tööga üle koormatud. Mõnikord, näit. loomade kinnihoidmise jne. juures tuleb kasutada loomaomaniku enda või tema poolt selleks antava tööjõu abi. Üldiselt näib, et loomaarsti poole pöördutakse nüüd märksa tihemini kui rahuajal. Osalt mõjub siin kaasa kindlasti asjaolu, et veterinaarpersonaali töötasud on üsna odavad, kuna endine kroon võrdub praegu margale.

Mõnikord tuleb teha tegemist ka üsna erilaadsete juhtumitega. Nii juhtus kuski jaoskonnas järgmine lugu. — Talust oli lennanud kevadisel pereheitmishooajal ära mesilaspere ning millegipärast asunud „ründama" naabertalu kobust. Loom oli juba peagu üle keha paistetanud, kui jõudis kohale arstiabi, ning vastavate pritsimistega suudeti looma elu päästa.

Kariloomade ühe ohtlikuma haiguse, punataudi, hooaeg seisab praegu alles ees. Siiski on juba esinenud mõningaid haigestusjuhte. Vastavate ravimite abil loodetakse aga ka selle haiguse ulatuslikumat levikut takistada.

Et saada õiget pilti veterinaarpersonaali tööpingest, tuleb vaid märkida, et möödunud aastal anti Paide loomaarstijaoskonnas arstiabi ja nõu 5600 juhul. Üheks päevaks langeb seega 15 juhtu. Üksi sigade punataudi vastaseid kaitsesüstimise teostatakse käesoleval suvel 600 majapidamises 1864-le seale. Kui siia juurde arvestada veel seda, et paljud juhud on seotud väljasõitudega, mõnikord õige kaugе maa taha, peaks meil olema enamvähem selge ülevaade olukorrast.

Toril lõppes tütarlaste laagri esimene kursus

Esmaspäeval lõppes Toril tütarlaste põllutöö- ja õppelaager, mis oli kestnud ühe kuu. Külalistena viibisid sel puhul laagris põllumajandusliidu abijuhataja Sööt ja Eesti Noorte Peastaabi ülem Kalkun ning maanoorte ja põllumajandusala referent Tamre.

Laupäeva õhtul toimus laagrist osavõtjatele omavaheline ettekanneteõhtu, kus iga maakonna esindajad kandsid ette kodumaakonda iseloomustavaid palasid.

Pühapäeval korraldati pidulik koondus, mis oli oma huvitava kava tõttu meelitanud kokku rohkesti ümbruskonna elanikke.

Esmaspäeval laagri pidulikul lõppaktusel esinesid kõnedega G. Kalkun ja F. Sööt. Ühtlasi jagati välja auhinnad tõhusa töö tunnustusena, mis olid väljapandud Eesti Põllumajanduse Liidu ja Eesti Noorte Peastaabi poolt.

22. juulil algab samas teine laager, millest võtavad osa muu hulgas ka kõikide Noorte Malevate tütarlastejuhid.

Teise laagri kestvus on samuti ettenähtud kuuajalisena.

Paides toimusid kergejõustikuvõistlused

Müödunud pühapäeval toimusid Paide staadionil S-s „Järvapojad" korraldusel kergejõustikuvõistlused, millistest osavõtt kujunes keskmiseks. Toimunud võistlustel saavutati järgmisi tehnilisi tulemusi.

Meestele võistlejate-klassis:

100 m jooks: 1. G. Tomker — 12,1 sek. 2. E. Oltjer, 3. H. Kaselaan.

4 x 100 m teatejooks: 1. S-s „Järvapojad" meeskond — 50,6 sek. 2. Ühe kohaliku SS-pataljon „Geigeri" meeskond — 56,8 sek.

Kaugushüpe: 1. A. Maalstein — 5,84 m. 2. H. Kaselaan — 5,68 m. 3. E. Oltjer — 5,57 m.

Kõrgushüpe: 1. B. Saame ja E. Oltjer — 1,55 m. 2. A. Maalstein — 1,50 m.

Kuulitõuge: 1. A. Maalstein — 14,74 m. 2. E. Oltjer 12,23 m. 3. B. Saame — 11,72 m.

Kettaheide: 1. A. Maalstein — 39,48 m. 2. Adamson — 33,30 m. 3. E. Oltjer — 32,25 m.

Naistele võistlejate-klassis:

Kaugushüpe: 1. E. Eerma — 4,26 m. 2. S. Relvik — 3,87 m. 3. A. Pihrava — 3,65 m.

Kõrgushüpe: 1. Eerma — 1,15 m. 2. A. Pihrava — 1,15 m.

Kuulitõuge: 1. E. Jäätma — 7,78 m. 2. S. Relvik — 6,28 m.

Kettaheide: 1. E. Eerma— 19,94 m. 2. E. Jäätma — 18,82 m. 3. S. Relvik — 15,24 m.

Odaheide: 1. E. Jäätma — 21.60 m. 2. E. Eerma 18,13 m.

Pühapäeval mäng Pärnu „Tervisega"

Eeloleval pühapäeval toimub Paide staadionil Eesti karikavõistluste sarjas jalgpallivõistlus Pärnu S-s „Tervise" ja S-s „Järvapojad" meeskondade vahel. Muide olgu siinkohal märgitud, et „Tervise" meeskond on tugevamaid, kes üldse külastanud Paidet. Äsja lõppenud Eesti liiduklassi jalgpallimeistervõistluste kevadvoorus tuli „Tervise" meeskond ülekaalukalt võitjaks, saavutades viiest matshist 4 võitu ja ühe vligi väravate vahekorraga 19:2. Toimuvat võistlust juhib kohtunikuna Eesti Spordiameti jalgpalliinspektor O. Koni. Võistluse algus on kell 17.00.

Viiulikontsert Amblas

Eeloleval pühapäeval, 23. juulil toimub Ambla Vabatahtl. Tuletõrje Ühingu seltsimaja saalis viiulikunstnik Hans Nieländer'i kontsert. Toimuva kontserdi kavas on Tartini, Martini, Mozarti, Sarasate, Max Regeri, Raffi, Brahmsi, Merikanto, Dvoraki, Vieniavsky ja H. Nieländeri helindeid. Kontserdi algus on ettenähtud kell 19.00.

Kergejõustikuvõistlused Jänedal

Pühapäeval, 23. juulil toimub S-s „Järvapojad" korraldusel Jäneda raudteejaama juures asuval spordiväljakul Järva esivõistlused kergejõustikus. Võistluste algus on kell 11 hommikul.

Türi Spordiringi edukas esinemine Viljandis

Pühapäeval, 16. juulil k. a. kohtusid Viljandis Eesti esivõistluste sarjas S. ü. „Sakala" ja „Türi Spordiringi" jalgpalli meeskonnad. Mäng lõppes viigiliselt 1:1. Poolaeg 1:0 Türi kasuks, kusjuures viigivärava saavutasid viljandlased alles mängu viimaseil minuteil. Türi S. R. meeskonnal, olles esimesel poolajal ilmses ülekaalus, luhtusid mitmed kindlad väravalöömise võimalused. Seevastu viljandlased olid aktiivsemad mängu lõpu poole.

Jalgpallivõistlusega samaaegselt toimus staadionil ka võrkpalli-võistlus S. ü. „Sakala" naiskonna ja „Türi S.R." naiskonna vahel. Mäng lõppes Türi nsk. võiduga 2:0 (15:10 ja 15:10). Mäng toimus, rohkearvulise publiku kaasaelamisel, kogu aeg Türi kerge ülekaalu tähe all, olgugi, et sakala naised näitasid kohati päris hääd mängu ja meisterlikku pallikäsitust, kusjuures ei puudunud ka surumised.

Sama päeva hommikupoolikul, S. ü. „Sakala" end. tennisplatsil toimunud võrkpalli sõprusmäng kohaliku sõjaväe üksuse ja Türi S. R. võrkpalli meeskonna mängijate vahel lõppes samuti türilaste võiduga 2:0 (15:2 ja 15:5).

Pühapäeval Karinul noortepäev

Eeloleval pühapäeval toimub Karinul Võhmuta valla noortepäev. Toimuva noortepäeva pidustusist võtavad külalistena osa ka organiseeritud Järva noorte maleva noored, eesotsas nende juhi pr. M. Aasaga. Vastavalt koostatud kavale esitatakse noortepäeval kohalike kui ka külakoori toovate Paide noorte poolt rida ettekandeid laulude, deklamatsioonide ning rahvatantsude näol. Noortepäeva pidustused algavad kell 16.00 Karinu algkooli ruumes.

Kuressaares iga päev 200 vanni

Kuressaare linna mudaravila töötab iga päev täie koormatusega andes päevas keskmiselt 200 mudavanni. Nõudmine on sedavõrd suur, et kõiki nõudmisi ei suudeta rahuldada.

Veebli tütar

Viimase esineja lavalt kadudes tõusis reamees Rein Tammiste oma kohalt, alustades meeleheitlikku trügimist, et pääseda rindetrupi „kulisside taha". Rein oli nimelt sedatüüpi inimene, kes tavatses armuda juba esimesest pilgust. Vähemalt arvas ta ise seda.

Ka seekord uskus ta end olevat pääsmatult armunud ühesse tumedajuukselisse tütarlapsesse, kes kuulus tänase rindetrupi koosseisu ning kellega ta iga hinna eest tahtis saavutada nüüd kokkusaamist.

Raske on trügida läbi tungleva inimmassi, eriti veel siis, kui need inimesed on heatujulised sõdurid, kes kasutavad iga võimalust, et oma kamraadi kulul vähe nalja teha. Rein Tammiste teostas aga siiski selle kümnemeetrilise vaevarännaku, sest järgis ta ju seekord oma südame kutsele.

Õnnetunne asus reamees Reinu südamesse, kui ta lähenes uksele, mille taga uskus viibivat seda tumedajuukselist iludust. Juba sirutus ta käsi uksepideme järgi, kui see äkki avanes nagu iseenesest ja ... — Rein suutis end vaevalt kõrvale suruda ja valveseisangut võtta, — uksest väljus veltu ise koos tolle tüdrukuga. Südamest vihastudes kuulis ta veltut ütlevat:

„Kuhu me siis läheme nüüd, kallis?"

Imelikuna tundus, et veltu tavaliselt torisev ja kärkiv hääl tundus seekord üsna pehmena ja tasasena. Näis, nagu polekski rääkijaks enam endine veltu.

Suur oli Reinu hingehäda, kui ta veel samal õhtul otsis üles oma sõbra leitnant Saariku ja sellele lühidalt raporteeris:

„Veltu läks tüdrukuga jalutama!"

See kuulmatu uudis pani ka paljukogenud Antsu tõsiselt jahmatama. Veltu, kes igasugusist möödub võimalikult suures kaares, jalutab tüdrukuga! Kui Rein veel jutustas, et nad peale muu olnud ka ilusasti käevangus, arvas Ants, et ta sõbra pööningukorral midagi logisema on hakanud.

Jahmatunud olid ka Reinu toakaaslased, kui see neile jutustas veltu imelikust käitumisest. Kompanii koka nõuandel seati valve veltu toaukse lähedale, sest mine tea, võibolla hakkab veltu oma meeltesegaduses veel märatsema. Et ta meeltesegaduses viibis, oli kõigile väljaspool kahtlust, sest seni oli veltu kartnud naisi enam kui diviisikindralit ennast.

Esimese valvekorra võttis Rein vabatahtlikult endale, peites enda pimedasse nurka, vastu veltu ruumi viivat ust. Et kõrvaluks viis rindetrupi majutusruumidesse, avanes Reinul meeldiv võimalus teostada ühtlasi valvet ka tolle tumeda iluduse järgi.

Kaua ei tulnud tal oma valvepostil oodata, kui kuulis koridorikäänaku tagant tasaseid vestlushääli, ning samas ilmus sealt nähtavale veltu koos tumedajuukselise tüdrukuga. Tõusva vihahooga nägi Rein veltut astuvat üle oma uhke väärikuse ning suudlevat tüdrukut kordamisi mõlemale põsele, sosistades talle seejuures midagi õige tasast ja õrna.

Rein otse kees vihast, nähes seda südamlikku lahkumistseremooniat. Omasarnase lihtsõduri puhul oleks ta toiminud lihtsalt, sest ihujõult oli ta üks tugevamaid kogu väeosas, et aga veltu võim oli suurem tema ihujõust, valitses ta end kangelaslikult. Kui veltu pääle pikka õrnutsemist lõpuks heaks arvas lahkuda, sooritas Rein oma elu suurima julgustüki, hiilides suurima ettevaatusega ukse juurde, mille taha oli kadunud too tüdruk. Tasakesi avas ta selle ning puges vaikselt tuppa, seistes äkki vastamisi tolle tüdrukuga . . .

Rein oli küll julge lahingumees, mille eest ta rinda kaunistas ka Raudrist, seekord aga kadus ta julgus ning ta tundis endas tõusvat midagi kuuma — midagi, mis värvis punaseks ta kaela ja kõrvadki.

„Vabandage . . . et ma . . . " kogeles ta, püüdes meeleheitlikult leida mingit vestlusteemat. „Teie õhtune esinemine . . . nii ilus, . . tahtsin teid tänada . . . "

„Aga istuge siis ometi hetkeks!" ütles tüdruk, ning ta naeratus viis Reinu veel enam segadusse.

Aegamisi hakkas jutt siiski kuidagi sobima ning Rein tundis viimaks, et ta kõrvad ei punetanudki enam. Kell kümme nimetas ta tüdrukut juba Elnaks ning tund hiljem lisas ta sellele veel sobiva omadussõna. Lahkudes hommikul päikesetõusuga ei jäänud Reinu lahkumistseremoonia oma südamlikkuselt sugugi maha veltu omast. Endaga rahulolles ja ümisedes rõõmsat lauluviisi, puges Rein voodisse, tundes rõõmu ilusast elust . . .

Järgmise päeva õhtutund viis nad jälle kokku vihmast ja päikesest pleekunud pargipingil. Eelmise õhtu veel vähe kartlikule vestlusele järgnesid nüüd kuumad tõotused ja truudusevanded kogu eluks. Rein, ülesaanud oma esialgsest kohmetusest tundis end jälle täies sõiduvees. Parajasti oli ta kolmeteistkümnendat korda vandunud igavest truudust ilusale Elnale, ning jõudnud seega õnnetusttoova arvuni, kui see õnnetus ise tuligi, lüües Reinu meeldiva oleskelu paugupealt segi.

„Reamees Tammiste!" kärgatas äkki kõu Reinu lähimas läheduses. „Kuidas see juhtus, et te mind ei tervitanud? Ah!"

Välkkiirelt oli Rein Tammiste püsti ja valvelseisangus, vastuvõttes veltu vihatormi, ning soovides endamisi, et maa ta neelaks. Et aga maa Reinu all siiski ei avanenud ja talle oma kaitsvat varju ei pakkunud, saatis veltu ta vägevate sajatuste saatel tuppa, millel oli üpris vähe mööblit ja milles viibimist nimetatakse kartsasolemiseks. Igavesti soovitas ta Reinul meelespidada, et üks veebli tütar pole loodud mitte mingisuguse reamees Tammiste, vaid hoopis kõrgemate aukandjate jaoks . . .

Eesti kahurväelase hea nimi

SS—PK.— Huvitava tõsiasjana tuleb märkida, et Vabadussõja tuntumaid ja populaarseimad kujud nagu kapten Paliõn — „Uku", kapten Irv, Parts, lts. Ratassepp, lts. Saboloinõi — „Kartetsh" olid kahurväeohvitserid, kes pääle selle, et olid alati esimesed lõögimehed, eviisid ka silmapaistvalt hää tulejuhtimisoskuse, millega nii mõnigi kord päästeti eestlastele väga kriitilisi olukordi. Need mehed oskasid siis „ühe toruga" anda bolševikele nii tabavat kiirtuld, et need arvasid olevat tegemist terve patareiga ja näitasid jälle kandu. Nii omas eesti kahurvägi juba Vabadussõja päevilt hää nime, mida omakorda süvendati ja kanti edasi Eesti armees. Kui praegu eestlus jatkab 25 aasta eest alanud võitlust enamluse vastu ja eesti sõdurlus taas kord kogu maailmale on tõendanud oma raudset lõögijõudu, siis on ka samuti eesti kahurväelased esimestest võitluspäevadest alates näidanud, et nad viivad edasi vanu häid vabadussõjaaegseid suurtükimeeste traditsioone. Nii on eesti SS-divisil kahurväe rügemendi erakordselt hääd lasketulemused, tulejuhtimis- ja tulistusoskus korduvalt leidnud avalikku tunnustust ja esiletõstmist divisi käskkirjas. Saksa relvakaaslaste poolt on toonitatud, et eesti kahurväelastele on omane silmapaistev, matemaateline ja trigonomeetriline andekus, mis on hää tulejuhtimise eeltingimuseks ning annab meie suurtükimeestele kvaliteedi.

Juba esimestel võitluspäevadel Nevell all tõendas eesti kahurväeüksus oma tublit ja parimat koostööd jalaväega. Säälses soode, põlismetsade ja järvede alas omas see erilise tähtsuse, kuna kinnine rabamaastik ei võimaldanud kindla rindejoone loomist ja sõjategevus seisis päämiselt mõlemapoolses luurerühmade aktiivsuses. Seda olukorda püüdsid enamlased sageli ära kasutada üllatusrünnakutega läbimurdude saavutamiseks. See nõudis kogu rindelt äärmist valvsust ja seda veel eriti kahurväelt, mis oma tõkketulega pidi peatama hajutatud toetuspunktide ees bolshevike igakaliibrilised päästetungid. Et vaenlase hädaohtlikke ettevalmistusi purustada juba ees ja et eesti grenaderidel oleks igal võimalikul juhul suurtükitule toetus, siis võtsid siin luurerühmade retkedest osa ka kahurväevaatlejad, juhtides tuld raadio teel. Ainult sarnase tiheda koostööga võis eesti SS-divisi neis raskeis maastikutingimusis tagasi lüüa iga bolshevike üritust.

Kuid Neveli raske lahingmaastik — lõputud põlismetsad ja põhjatud rabad, kuhu harva pääsenud inimjalg, dikteeris kahurväelastele veel teisigi võitlusülesandeid, mis teistes tingimustes vaevalt tulevad kõne alla. Nii pidid mõned päävõitluseliinile kõige lähemale nihutama patareid, mis teistest võitlusüksustest olid rabade ja metsadega täiesti eraldatud, alati valmis olema läbilmbunud enamlaste kallaletungide vastuvõtmiseks, niimoodi ühtlasi omaette suletud võitlusgrupiga olles ka jalaväe toetuspunktiks. Eriti tihti tuli niisugustes tingimustes teostada rändsuurtükil, mis liigub esimeste võitluseliinide taga ja lõõb tule pääle liikuvatele eesmärkidele nagu vaenlase voorid, kolonnid jne. Nii jutustab ühe rändsuurtüki meeskond, meenutades neid võitluspäevi Neveli all, kuidas õhtu saabudes hundid laagri piirile metsa servale kogunesid poolringi ja alustasid oma öö läbi kestvat õudset ulgumiskonterti... Muide ka mets kubiseb lausa rebastest ja teistest metsloomadest, nii et meeste jahikirg siin leidis tuhandeid meelitavaid võimalusi.

Julgus riskeerida ja endale võtta vastutus ükskõik missuguste tagajärgede eest — see annab ühele sõjamehele tema väärtuse ja hääduse. Kahurväeohvitseridel veeretab lahingute ägedus sageli ette sarnaseid olukordi, kus ainult julge otsustamisega on võimalik päästa kriitilisi momente. Üks iseloomulik juhtum Neveli alt:

Eesti grenaderide luurerühm kukkus vaenlase marulisse kahurituli. Ühtlasi alustasid enamlased ka suuremate jõududega rünnakut. Meie meeste seisukord kippus kujunema õige tõsiseks. Kuna meie kahurväe eelvaatleja vaatlusala sügavus küündis ainult 250 meetrini ja mürskude langemise hajuvus on küllalt suur, nii et sellel vaatlusalal võis tulejuhtimisel arvestada ainult meetrilisi kaugustega, siis seisis tulejuht ustuf. I. raske otsustamise ees: kas riskeerida ja tõmmata tõkketuli nii lähedale, et mürsud võisid tabada ka oma mehi, või siis anda mõjutut tuld hädaohututel kaugustel tahapoole. Ustuf I. valis esimese lahenduse, võttes endale raske vastutuse riskeerida — ja enamlaste pääletung suri patarei tabavas mürskuderahes. See on vaid üks paljudest samalaadseist juhtumeist, kus kahurväe tulejuht võib otsustavalt muuta tervet lahingukäiku.

Kui Narva rinne on praegu tardunud positsioonisõtta, siis on siin nõ. „vaiksel rindel" kahurväel teistest relvaliikidest kõige aktiivsem osa täita. Päev-päevalt, tund-tunnilt jägigib vaatluse valvas silm jõe vastaskallast, tehes kindlaks vaenlase võitluspesi ja positsioone. Siis heliseb jälle välitelefon: „Tuld!" — ja patarei on mõne minuti jooksul valmis läkitama tulerahet enamlaste kaela. Ka selle eest kantakse hoolt alatasa, et bolševikel liiklemine järelveoteedel ei läheks liialt mugavaks. Kuid pääasjaks jääb siiski olla iga minut valmis vaenlase ofensiiviürituste koheseks mahasurumiseks. Ja et eesti kahurväelane sellega toime tuleb on muidugi seda ennekõike näidanud Neveli võitlused, kui ka saavutused Narva rindel, kus on tabatud vaenlase kolonne otse südamesse ja nii mõnigi paki-pesa vastaskaldal on lennanud vastu taevast. Hiilgav tabamisoskus — see on ja jääb eesti suurtükimehe uhkuseks, mille üheks paremaks näiteks on eesti SS-divisil kahurväe üksuse ülema ustuf. V. saavutus, kes kaudse laskmise juures tegi 32 lasuga „külmaks" ühe vaatluspunkti.

SS-Sõjakirjasaatja Lembit Karolin

Põlev neljamootoriline vaenlase pommitaja, mille saksa õhutõrje invasioonirindel alla tulistas. (Pk.-sõjakirj. Engelmann. Wb.)

Tulevad uued preemiatähed

Seniseid preemiatähti on õigus välja anda kuni 31. augustini ja neid saab realiseerida kõige kauem 15. septembrini

Eeloleval 31. augustil lõpeb 1943./44. preemia-aasta.

Vastavalt idaala riigikomissari määrusel tohib praegu käibelolevaid preemiatähti välja anda ainult 31. augustini 1944. Selle tähtpäevani väljaantud preemiatähti võib hiljemalt 15. septembrini 1944 välja lunastada. Neid tähtaegu ei pikendata ühelgi juhul.

Et preemiatähtede omanikele anda võimalust nimetatud tähtpäevadeni oma preemiatähti realiseerida, katkestatakse otsekohe suhkru ja viina ostu piiramine ja preemiatähtede eest võib nüüdsest peale osta piiramatul hulgal nimetatud aineid vastavalt preemiatähtedel märgitud kogusele.

Riigikomissari poolt on suuremad kogused suhkrut, viina, peenrauakaupa ja majapidamisesemeid selleks otstarbeks käsutusse antud ja nimetatud kaubad jõuavad juulikuu jooksul Eestisse. Et põllumeestele juba nüüd anda võimalust 15. septembril kehtetuks muutuvate preemiatähtede eest varustada end valgustusainega talve jaoks, antakse juba praegu iga preemiapunkti eest 5 liitrit alkat.

Praegu on alkat veel tagavaraks umbes 120 000 liitrit.

Juhitakse tähelepanu sellele, et alkat enam ei toodeta ja hiljem tuleb valgustusaineid ainult piiratud koguses väljaandmisele.

Arvates 1944./45 preemia-aasta algusest 1. septembril antakse välja uued preemiatähed. Neid võib aga alles käesoleva aasta 16. septembrist peale realiseerima hakata.

See vaheaeg on vajalik preemiakaupade inventuuriks ja 1943./44. preemia-aasta lõpparveks. Uus preemiatähe välimus erineb mitmeti endisest.

Preemiatähed omavad nüüd poole, ühe ja kahe punkti väärtuse.

Kui senine preemiatäht omas vaid 7 ringi mitmesuguste kaubasortide jaoks, siis on nüüd uuel preemiatähel kaheksa ringi.

Ring A 750 g suhkrut, ring B 5 liitrit viina, ring C tekstiilkaubapunkte, ring D tubakakaubad, ring E soola, ring F valgustusained, ring G peenrauaja majapidamiskaubad, ring H mitmesugused kaubad.

Nagu eeltoodust nähtub, antakse alates 16. septembrist 1944 tekstiilkaupu välja otseselt preemiatähtede vastu, kusjuures üks preemiapunkt võrdub tekstiilpunktile.

Seega langeb ära preemiatähtede tülikas vahetamine tekstiilkaupade väärttähtede vastu.

31. augustist, s. o. praegu kehtivate preemiatähtede viimasest väljaandmispäevast peale, ei tohi enam ka suhkrutähti ja peenrauakaubatähti välja anda.

Nende tähtede kohta kehtib samuti 15. september 1944 viimase realiseerimispäevana.

50 uut raamatukogu rindele

Rindele lähetatud juba 10.000 raamatut. Ilmumas rindelaulik

Kindralinspektuuri õppe- ja propagandaosakonna poolt lähetatakse lähemate päevade jooksul rindemeestele ja haavatutele järjekordse saadetisena 50 raamatukogu, mis sisaldavad kogusummas ümmarguselt 3500 teost.

Raamatud on õppe- ja propagandaosakond soetanud osalt enda algatusel kirjastustelt ja raamatukauplustest, osalt aga on lugemisvara saadud ka annetustena Haridusdirektooriumi rahvakasvatusameti kaudu, kes selleks teostab korjandust.

Peatselt väljasaadetavad raamatukogud sisaldavad peaasjalikult ilukirjanduslikke teoseid, kuid nende kõrval leidub ka populaarteaduslikke raamatuid, erialalist kirjandust jm.

Raamatukogude koostamisel on püütud arvestada ka sõdurite erisoove, niivõrd kui see on osutunud võimalikuks, hankides selleks teatavaid kirjanduslikke teoseid või õppe- ja käsiraamatuid, milliste järele väeosades ja haiglates on olnud elavamalt nõudmisi.

Väljasaadetavad raamatukogud jäävad nn. rändraamatukogudeks, mida perioodiliselt vahetatakse üksuste vahel.

Koos varem väljasaadetud raamatutega tõuseb nüüd rändraamatukogudes teoste arv 10.000 piiridesse, millega juba üsna tunduvalt võidakse leevendada sõjameeste kirjandusnälga.

Edaspidi tahetakse aga raamatukogude arvu veelgi enam tõsta, hoolitsedes ühtlasi selle eest, et sõjameestele oleksid alati kättesaadavad ka kõik meie uudisteosed. Selleks on sõlmitud kokkulepe kirjastustega, kes sõjameeste rändraamatukogude jaoks reserveerivad testava hulga uusi väljaandeid.

Õppe- ja propagandaosakonnal endal on praegu kirjastamisel 20 eriväljaannet eesti väärtteostest, mis ilmuvad nn. välipostiseeriana. Uute teoste ilmumisega rikastuks sõjameeste rändraamatukoguteoste arv umbes 80.000 köitevõrra.

Edasi on õppe- ja propagandaosakonnal kirjastamisel rindelaulik, mis esialgsete kavade kohaselt pidi ilmuma juba jaanipäevaks. Ettetulnud tehniliste takistuste tõttu aga peab raamatu ilmumine veel mõned nädalad viibima.

Lisaks raamatutele saadetakse rindemeestele ja haavatutele Kindralinspektuuri õppe- ja propagandaosakonna kaudu pidevalt ajalehti ja ajakirju, et sõjamehed oleksid alati kursis jooksvate päevasündmustega. Praegu läheb väeosadele ja haiglatele iga päev kümneid tuhandeid ajalehti.

Kindralkomissar võttis vastu Saksamaalt tagasi jõudnud naisvõimlemisõpetajaid

Kindralkomissar SA-obergruppenführer Litzmann koos abikaasaga võttis esmaspäeval 17. juulil, Kadrioru lossis vastu Saksamaalt tagasijõudnud naisvõimlemisõpetajad, kes viibisid seal kuuenädalastel õppekursustel ja ringreisil.

Vastuvõtul viibisid SA-gruppenführer Aster, Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe ja veel teised kutsutud külalised.

Algab uus EN tütarlaste maatöö- ja õppelaager Toris

Järjekordne Eesti Noorte tütarlaste maatöö- ja õppelaager Tori kodumajandus-täienduskooli ruumes algab 22. juulil. Laagri põhimõte on sama, mis eelmiselgi, nimelt tegeliku töö ja vastavasisuliste loengutega valmistada ette tütarlastejuhte nende tulevaseks iseseisvaks tööks tegelike noortejuhtidena.

Loengute kavas on ette nähtud mõningad muudatused, kuna seekordsesse laagrist osavõtvate tütarlaste hulka kuulub enamus Eesti Noorte tütarlastejuhte.

Enne laagri tegelikku algust toimus laagris 18. juulil tütarlasteiuhtide üldine nõupidamine.

Hukati langevarjurite varjajaid

17. juulil 1944. a. hukati pottsepp Eduard Planken Rannu vallast, sünd. 16. veebr. 1891. a. Valguta vallas, ja Helmi Kurs, neiuna Villa, Tartust, sünd. 7. sept. 1899. a. vallas

Tallinna Saksa Erikohtu otsusega 11. mail 1944. a. mõisteti Eduard Planken ja Helmi Kurs surma selle eest, et nad andsid peavarju Nõukogude Liidu lennukilt allalastud langevarjurile-salakuulajale, keda nad ka muul viisil abistasid.

Kuna stukad külvavad vaenlase positsioone üle raskete pommide rahega, on tankid vahepeal nihkunud vaenlasele järjest lähemale. Nende varjul ootavad grenaderid rünnakukäsku. (Pk.-sõjakirjas. Leher Wb.)

RAADIO

REEDE, 21. JUULI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised. 6.30 Hommikukontsert (ülek.) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülek.) 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Reichsprogramm. 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Ühe politseipataljoni puhkpilliorkester ja Ringhäälingu tantsukapell VI. Sapošnini juhatusel). Saate kannab üle ka Riia saatja. 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.10 Landesdienst Ostland. 14.15 Reichsprogramm. 16.00 Muusika pärastlõunaks (hpl.) 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised saksa keeles. 17.15 Solistidekontsert (Ülek. Riiast). 18.00 Tahtejõud ja loomisvõime. Kontsentratslooni saladus. Hertha Busowietzi veste. (Saksa keeles). 18.15 Väike vahemuusika. (hpl). 18.30 Aja kaja ja saatekava ülevaade. 19.00 Reichsprogramm. 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Sümfooniakontsert. (hpl.) 21.00 Päevauudised. 21.15. Muusika uutest helifilmidest (Ülek. Riiast). 22.00 Päevauudised saksa keeles. 22.15 Saatelõpp.

LAUPÄEV, 22. JUULI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele 6.15 Päevauudised. 6.30 Hommikukontsert (ülek.) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (Ülek.) 7.30 Heliplaate. 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Reichsprogramm. 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (ülek. Riiast). 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.10 Landesdienst Ostland. 14.15 Vanad tuttavad (hpl.) 14.40 Sõjaradadelt. 15.00 Marsimuusika (hpl.) 15.10 Saksa lühijutte: „Õhtu Sanssouci's", Ernst Krazmanni lühijutt. (Saksa keeles). 15.30 Muusika pärastlõunaks (hpl.) 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised saksa keeles. 17.10 Rahvuslikke viise (hpl.) 18.00 Noortele: „Legende masinast", Osvald Haveli vestlus-kahekõne. 18.20 Eesti meloodiaid. (hpl). 18.30 Aja kaja ja saatekava ülevaade. 19.00 Reichsprogramm. 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Kirevaid helisid nädalalõpuks (Ringhäälingu tantsukapell VI. Sapošnini juhatusel ja solistid.) Saate kannab üle ka Riia saatja. Vaheajal kell 21.00 Päevauudised. 22.00 Päevauudised saksa keeles. 22.15 Eesti sõduritund (Helülesvõte 20. VII 44, mgn. ja hpl.) 23.00 Nädalalõpuks (ülek.) 24.00 Saatelõpp.

Grenader Narva rindel on valvel.

Autoõnnetus kahe inimese kergete vigastustega

Teisipäeval juhtus Paide-Tallinna maanteel, Võõbu kohal autoõnnetus, kusjuures said vigastada Paide elanikud Amalie Luik, kes oli saanud põrutusi seljapiirkonnas ja ristluudes, ning Liisa Rae, kellel registreeriti haiglas käeluumurre ja anti vastavat abi.

Õnnetus juhtus Väätsa piimaühingule kuuluva veoautoga, millisel tekkis sõidul Paidest Mustlasse roolirike. Kuna rike tekkis kurvel ja mäest allasõidul, ei suudetud õnnetust pidurdamisega vältida. Masin jooksis kraavi ja viskus seal kummuli, mattes autololijad sõiduki alla. Õnne kaasabil lõppes juhtum siiski kergete tagajärgedega. Ka auto ei saanud suuremat viga.

Lapsed põletasid hoone

Saaremaal, Vihtla vallas Kailuka külas põles pühapäeval maha Priidu Aavikule kuulunud vana elumaja, mis seisis tühjana. Tuli sai alguse lastelt, kes olid hoone lähedal tulitikkudega mängnud.

Rünnak Jingtele

Stokholmist, 17. 7. Nagu Reuter Tshungkingist teatab, teatas sealne ülemjuhatus, et jaapanlased ründavad Kwantungi provintsis Jingtet mis asub umbes 110 kilomeetrit põhja pool Kantoni. Jaapanlased taotlevad siin ida poole viiva raudtee läbilõikamist.

Põllumees! Soola silk on vaheldus-eks tarvilik ja maitsev leivakõrvane. Tooge kokku teravilja 12.—19. juulini s. a., siis saate iga ülenormi müüdud 3 kg teravilja eest, lisaks senistele veel 1 kg soolasilku.

Kutsekogude jalanõude ostuload vahetatakse ümber

Eesti Kutsekogude presidendi teadaande kohaselt alustatakse 20. juulist alates Eesti Kutsekogude pitserit kandvate jalatsite ostulubade ümbervahetamist mis väljastati enne 15. juulit ja kindralkomissari poolt hiljem tunnistati kehtetuks.

Ümbervahetamisele kuuluvad ainult need ostuload, millede põhjal ei ole saadud kauba puudumisel jalatseid osta.

Samuti jäävad ümber vahetamata vastava kauba puudumise tõttu ostuload liik B (toa- ja võimlemiskingad) ja liik C (säärsaapad).

Ostuload liik D, millede vastu müüdi rihmadega puutaldadega jalatseid, jäävad ümber vahetamata seetõttu, et neid jalatseid müüakse ostulubadeta osturaamatu esitamisel.

Noortepäevad Tallinnas

Noorte üritusile elasid kaasa tuhanded tallinlased

Laupäeval ja pühapäeval elas Tallinn noortele. Ilmastik omalt poolt aitas kõigiti kaasa meeleoluküllaste noortepäevade täieliseks õnnestumiseks.

Kõik esinemised mõlemal päeval toimusid kavakohaselt ja kujunesid ootamatult osavõtjaterohkeiks.

Noored tuletasid neil päevil meele maa vabaduse eest langenuid, esinesid ajakohaste ettekannetega ning viisid koos vanema osavõtjaskonnaga neist päevist kaasa oma kodudesse uut meelsustugevust, teotahet ja lootust tulevikku.

Õiendus

Meie lehe eelmises numbris on kirjutises „Noore metsa kohisev pidupäev Paides" sattunud eksitav viga. Nimelt leidub kõnesolevas kirjutises lause: „Eriti pääses mõjule noorte ettekannetest Paide valla noorte rahvatantsutrupi ettekantud rahvatants „Tuljak"." Tähendatud lauses peab aga „Tuljaku" asemel olema „Vändra polka". Loodame, et lugejad nimetatud eksitust lahkesti vabandavad.

AMETLIKUD TEATED

Kiriklikke teateid

Ambla kirik: Esmaspäeval, 24. juulil kell 19.00 jumalateenistus. Jutlustab Kadrina kog. õpetaja A. Kais. Lauluraamatud. Eespalve kolme aasta eest punaarmeesse mobiliseeritute eest.

Õp. R. Peiker.

Ootamatu surma läbi varalahkunut head ja armast abikaasat ja isa

ARTHUR SAMMLER'it

sünd. 26. 11. 1899. a.
surn. 15. 7. 1944. a.

mälestavad valusas leinas abikaasa, tütar ja rindelviibiv poeg.

Oma elu ilusamas nooruses lahkus õnnetusurma läbi meie kallis poeg, vend, ristiisa ja sõber

ARNOLD KODANIPORK

sünd. 25. 3. 1925. a.
surn. 16. 7. 1944. a.

mälestavad sügavas leinas ema, vend, õde, väike Alu, Otto ja omaksed.

Nurmsi küla noored.

Paide Kaubanduskeskkooli II lend.

Kõigevägevama tahtmisel suikus igavesele unele minu kallis pisipojake

Harry Tareste

sünd. 11. juulil 1944.
surn. 14. juulil 1944.

mälestavad sügavas kurbuses ema, kaugelviibiv isa ja omaksed.

Üürike oli elutuli,
Põles, kustus ta.

Muld mälestust matta ei suuda.

ARNOLD TIKKAR'it

tema surma 1. aastapäeval mälestavad Elma, Aksel ja Maimu.

Palun seda isikut, kes leidis 15. juulil SELJAKOTI presendist kingade, kahe landi ja rattapumbaga Paide-Väätsa-Piiometsa vahelisel teel, leid hea tasu eest ära tuua või teatada Paide, Pikk tn. 11-2 rätsepa töökotta.

KAOTATUD Helene Nikitin'i nimeline SOTSIAALKINDLUSTUSKAART. Ausat leidjat palutakse teatada H. Nikitin'ile Paide, Otiku pk. Kõpu talu.

Paide linnas EHITUSKRUNT ära anda. Teateid saab S. Aia tn. 13-7, Paide.

Kellel on LAMMAS KADUNUD ? Kätte võib saada sööda eest Kareda v. Müüsleri k. „Lillemäe" talust L. Leping'ult kuni 1. aug. s.a. Pärast seda lamba eest ei vastutata.

Müüa KODUTUBAKAT, 100 gr. Rm. 1.50. Samas soovitakse osta SEAPÕRSAST. Teat: Aiavilja 17—2, Paide R. Viitmann.